قرآن مجید

به همراه ۲۸ ترجمه و ۶ تفسیر

به زبان های زنده دنیا

القدر

آشنایی. اعراب آیات. آوانگاری قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

قرآن مجید - ۲۸ ترجمه - ۶ تفسیر

نویسنده:

جمعی از نویسندگان

ناشر چاپی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۹۷. سوره القدر

مشخصات کتاب

سرشناسه:مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان،۱۳۸۸ عنوان و نام پدیدآور:قرآن مجید به همراه ۲۸ ترجمه و ۶ تفسیر/ مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان مشخصات نشر دیجیتالی:اصفهان:مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان ۱۳۸۸. مشخصات ظاهری:نرم افزار تلفن همراه و رایانه

موضوع:معارف قرآنی

سوره القدر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَهِ الْقَدْرِ (۱)

وَ ما أَدْراکَ ما لَيْلَهُ الْقَدْرِ (۲)

لَيْلَهُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ (۳)

تَنَزَّلُ الْمَلائِکَهُ وَ الرُّوحُ فِيها بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ کُلِّ أَمْرٍ (۴)

سَلامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ (۵)

آشنایی با سوره

۹۷- قدر [اندازه، سنجش، ارزش]

در این سوره، از شب ارزش آفرینی و انـدازه گیری و مقدرات انسان سـخن به میان آمده است. شبی که از هزار ماه برتر اسـت (در بعضـی روایات شـیعه، این هزار ماه به مـدت حکومت ظالمانه بنی امیه تفسیر شـده که هزار ماه طول کشـیده است (به نقل المیزان جلد ۲۰ ص ۴۷۴.).) و در یکی از شبهای ماه رمضان (۲۱ یا ۲۳) قرار دارد. و شبی است که قرآن در آن بر قلب پیـامبر نازل گشته است. شب اتصال مطلق میان زمین و ملکوت اعلاست و فرود آمدن فرشـته ها از آسمان، و شب سلامتی است. این سوره، در حدود سال ۴ بعثت، بعد از سوره «عبس در مکه نازل شده و ۵ آیه دارد و سوره ای است بسیار مبارک و با فضیلت.

اعراب آیات

{بِسْمِ} حرف جر و اسم بعـد از آن مجرور {اللَّهِ} مضاف الیه، مجرور یا در محل جر / فعل مقـدّر یا محذوف / فاعل محذوف {الرَّحْمنِ} نعت تابع {الرَّحِيمِ} نعت تابع

{إِنَّا} حرف مشبه بالفعل یا حرف نفی ناسخ / (نا) ضمیر متصل در محل نصب، اسم إنّ {أَنْزَلْناهُ} فعل ماضی، مبنی بر سکون / (نا) ضمیر متصل در محل رفع و فاعل / (ه) ضمیر متصل در محل نصب، مفعولٌ به / خبر إنَّ محذوف {فِی} حرف جر {لَیْلَهِ} اسم مجرور یا در محل جر {الْقَدْرِ} مضاف الیه، مجرور یا در محل جر

{وَما} (و) حرف اعتراض / مبتدا، مرفوع یا در محل رفع {أَدْراکَ} فعل ماضی، مبنی بر فتحه ظاهری یا تقدیری / (ک) ضمیر متصل در محل نصب، مفعولٌ به / فاعل، ضمیر مستتر (هو) در

تقـدیر / خبر در تقـدیر یا محـذوف یا در محل {ما} مبتـدا، مرفوع یا در محل رفع {لَيْلَةُ} خبر، مرفوع یا در محل رفع {الْقَـدْرِ} مضاف الیه، مجرور یا در محل جر

{لَيْلَةُ} مبتـدا، مرفوع یـا در محـل رفع {الْقَـدْرِ} مضـاف الیه، مجرور یـا در محـل جر {خَيْرٌ} خبر، مرفوع یا در محل رفع {مِنْ} حرف جر {أَلْفِ} اسم مجرور یا در محل جر {شَهْرٍ} مضاف الیه، مجرور یا در محل جر

{تَنَزَّلُ} فعل مضارع، مرفوع به ضـمه ظاهری یا تقدیری {الْمَلائِكَةُ} فاعل، مرفوع یا در محل رفع {وَالرُّوحُ} (و) حرف عطف / معطوف تـابع {فِيهـا} حرف جر و اسـم بعـد از آن مجرور {بِإِذْنِ} حرف جر و اسـم بعـد از آن مجرور {رَبِّهِمْ} مضـاف الیه، مجرور یـا در محـل جر / (ه) ضـمیر متصل در محل جر، مضاف الیه {مِنْ} حرف جر {كُلِّ} اسم مجرور یا در محل جر {أَمْرٍ} مضاف الیه، مجرور یا در محل جر

{سَـلامٌ} خبر مقـدّم {هِيَ} مبتـدا مؤخّر {حَتَّى} حرف جر {مَطْلَعِ} اسم مجرور یا در محل جر {الْفَجْرِ} مضاف الیه، مجرور یا در محل جر

آوانگاری قرآن

.Bismi Allahi alrrahmani alrraheemi

Inna anzalnahu fee laylati alqadri.۱

Wama adraka ma laylatu alqadri.۲

Laylatu alqadri khayrun min alfi shahrin.۳

Tanazzalu almala-ikatu waalrroohu feeha bi-ithni rabbihim min kulli amrin.۴

Salamun hiya hatta matlaAAi alfajri.۵

ترجمه سوره

ترجمه فارسی استاد فولادوند

به نام خداوند رحمتگر مهربان

ما [قرآن را] در شب قدر نازل کردیم. (۱)

و از شب قدر، چه آگاهت کرد. (۲)

شب قدر از هزار ماه ارجمندتر است. (۳)

در آن [شب فرشتگان، با روح، به فرمان پروردگارشان، برای هر کاری [که مقرّر شده است فرود آیند؛ (۴)

[آن شب تا دمِ صبح، صلح و سلام است. (۵)

ترجمه فارسی آیت الله مکارم شیرازی

به نام خداوند بخشنده بخشایشگر.

«۱» ما آن (= قرآن) را در شب قدر نازل کردیم!

«۲» و تو چه می دانی شب قدر چیست؟!

«۳» شب قدر بهتر از هزار ماه است!

«۴» فرشتگان و (روح) در آن شب به اذن پروردگارشان برای [تقدیر] هر کاری نازل می شوند.

«۵» شبی است سرشار از سلامت [و برکت و رحمت] تا طلوع سپیده!

ترجمه فارسی حجت الاسلام والمسلمین انصاریان

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و مهربانی اش همیشگی.

ما قرآن را در شب قدر نازل کردیم. (۱)

تو چه می دانی شب قدر چیست؟ (۲)

شب قدر، بهتر از هزار ماه است. (۳)

فرشتگان و روح در آن شب به اذن پروردگارشان برای [تقدیر و تنظیم] هر کاری نازل می شوند. (۴)

این شب تا برآمدن سپیده دم [سراسر] سلام و رحمت است. (۵)

ترجمه فارسی استاد الهی قمشه ای

بنام خداوند بخشنده مهربان

ما این قرآن عظیم الشن را که رحمت واسع و حکمت جامعست در شب قدر نازل کردیم (۱)

و چه تو را به عظمت این شب قدر آگاه تواند کرد (۲)

شب قدر به مقام و مرتبه از هزار ماه بهتر و بالاتر است (۳)

در این شب فرشتگان و روح یعنی جبرئیل به اذن خدا بر مقام ولایت نبی و امام عصر (ع) از هر فرمان و دستور الهی و سرنوشت مقدرات خلق را نازل میگرداند (۴)

این شب رحمت و سلامت و تهنیت است تا صبحگاه شهود (۵)

ترجمه فارسی حجت الاسلام والمسلمین قرائتی

به نام خداوند بخشنده ی مهربان.

همانا ما قرآن را در شب قدر نازل کردیم. (۱)

و تو چه دانی که شب قدر چیست؟ (۲)

شب قدر از هزار ماه بهتر است. (۳)

در آن شب، فرشتگان و روح به اذن پروردگارشان برای انجام هر کاری فرود آیند. (۴)

(آن شب) تا طلوع فجر، (سراسر) سلام و درود است. (۵)

ترجمه فارسی استاد مجتبوی

به نام خدای بخشاینده مهربان

همانا آن (قرآن) را در شب قدر فرو فرستادیم. (۱)

و تو چه دانی که شب قدر چیست؟ (۲)

شب قدر بهتر از هزار ماه است - که در آن شب قدر نباشد -. (۳)

فرشتگان و روح - جبرئیل یا فرشته همراه وحی - در آن شب به فرمان پروردگارشان از برای هر کاری - که خدای حکم کرده باشد - فرو می آیند. (۴)

سلامت است آن (شب) تا هنگام برآمدن سپیده دم. (۵)

ترجمه فارسی استاد آیتی

به نام خدای بخشاینده مهربان

ما در شب قدرش نازل کردیم. (۱)

و تو چه دانی که شب قدر چیست؟ (۲)

شب قدر بهتر از هزار ماه است. (۳)

در آن شب فرشتگان و روح به فرمان پروردگارشان برای انجام دادن کارها نازل می شوند. (۴)

آن شب تا طلوع بامداد همه سلام و درود است. (۵)

ترجمه فارسی استاد خرمشاهی

به نام خداوند بخشنده مهربان

ما آن [قرآن] را در شب قدر نازل کرده ایم (۱)

و تو چه دانی شب قدر چیست؟ (۲)

شب قدر بهتر از هزار ماه [عادی] است (۳)

در آن [شب] فرشتگان و جبرئیل به اذن پروردگارشان برای انجام هر کار فرود آیند (۴)

[این شب] تا دمیدن سپیده دم آکنده از سلامت [و امن و امان] است (۵)

ترجمه فارسی استاد معزی

بنام خداوند بخشاینده مهربان

همانا فرستادیمش در شب قدر (۱)

و چه دانستت چیست شب قدر (۲)

شب قدر بهتر است از هزار ماه (۳)

فرود آیند فرشتگان و روح در آن به دستور پروردگارشان در هر کار (۴)

سلامی است آن تا برآمدن بامداد (۵)

ترجمه انگلیسی قرائی

.In the Name of Allah, the All-beneficent, the All-merciful

.Indeed We sent it down on the Night of Ordainment ۱

?What will show you what is the Night of Ordainment ۲

.The Night of Ordainment is better than a thousand months ۳

In it the angels and the Spirit descend, by the leave of their Lord, with every com- ۴
.mand

.It is peaceful until the rising of the dawn ۵

ترجمه انگلیسی شاکر

(Surely We revealed it on the grand night. (۱

(And what will make you comprehend what the grand night (۲

(The grand night is better than a thousand months. (۳

The angels and Gibreel descend in it by the permission of their Lord for every affair,
((۴

(Peace! it is till the break of the morning. (۵

ترجمه انگلیسی ایروینگ

!In the name of God, the Mercy-giving, the Merciful

! We have sent it down on the Night of Power (۱)

?What will make you realize what the Night of Power is like (۲)

.The Night of Power is better than a thousand months (۳)

;Angels and the Spirit descend on it on every errand with their Lord's permission (۴)

.it means] peace till the approach of daybreak] (۵)

ترجمه انگلیسی آربری

In the Name of God, the Merciful, the Compassionate

(Behold, We sent it down on the Night of Power; (۱

(And what shall teach thee what is the Night of Power? (۲

(The Night of power is better than a thousand months; (۳

in it the angels and the Spirit descend,by the leave of their Lord, upon every (command. (۴

(peace it is, till the rising of dawn. (۵

ترجمه انگلیسی پیکتال

.In the name of Allah, the Beneficent, the Merciful

(Lo! We revealed it on the Night of Power. (۱

(Ah, what will convey unto thee what the Night of Power is! (۲

(The Night of Power is better than a thousand months. (۳

The angels and the Spirit descend therein, by the permission of their Lord, with all (decrees. (۴

(That night is) Peace until the rising of the dawn. (۵)

ترجمه انگلیسی یوسفعلی

.In the name of Allah Most Gracious Most Merciful

(We have indeed revealed this (Message) in the night of Power. (۱

(And what will explain to thee what the Night of Power is? (۲

۳) The Night of Power is better than a thousand Months.)

۴) Therein come down the angels and the Spirit by Allahs permission on every errand:)

۵) Peace!... This until the rise of Morn!)

ترجمه فرانسوی

Au nom d'Allah, le Tout Miséricordieux, le Très Miséricordieux.

۱. Nous l'avons certes, fait descendre (le Coran) pendant la nuit d'Al-Qadr.

۲. Et qui te dira ce qu'est la nuit d'Al-Qadr?

۳. La nuit d'Al-Qadr est meilleure que mille mois.

۴. Durant celle-ci descendent les Anges ainsi que l'Esprit, par permission de leur Seigneur pour tout ordre.

۵. Elle est paix et salut jusqu'à l'apparition de l'aube.

ترجمه اسپانیایی

۱. Lo hemos revelado en la noche del Destino.

۲. Y ¿cómo sabrás qué es la noche del Destino?

۳. La noche del Destino vale más de mil meses.

۴. Los ángeles y el Espíritu descienden en ella, con permiso de su Señor, para fijarlo todo.

۵. Es una noche de paz, hasta el rayar del albai!

ترجمه آلمانی

Im Namen Allahs, des Gnنdigen, des Barmherzigen.

۱. Wahrlich, Wir sandten ihn (den Koran) hernieder in der Nacht Al-Qadr.

۲. Und was lehrt dich wissen, was die Nacht Al-Qadr ist?

۳. Die Nacht Al-Qadr ist besser als tausend Monde.

۴. In ihr steigen die Engel herab und der Geist nach dem Gebot ihres Herrn - mit jeder Sache.

۵. Friede wنhrt bis zum Anbruch der Morgenrte.

ترجمه ایتالیایی

In nome di Allah, il Compassionevole, il Misericordioso

۱. Invero lo abbiamo fatto scendere nella Notte del Destino .

۲. E chi potrà farti comprendere cos'é la Notte del Destino?

۳. La NoNotte del Destino è migliore di mille mesi.

۴. In essa discendono gli angeli e lo Spirito , con il permesso del loro Signore, per ogni decreto [fissare] .

۵. E' pace, fino al levarsi dell'alba.

ترجمه روسی

Во имя Аллаха Милостивого, Милосердного!

۱. Поистине, Мы ниспослали его в ночь могущества!

۲. А что даст тебе знать, что такое ночь могущества?

۳. Ночь могущества лучше тысячи месяцев.

۴. Нисходят ангелы и дух в нее с дозволения Господа их для всяких повелений.

۵. Она - мир до восхода зари!

ترجمه ترکی استانبولی

.Rahman ve rahîm Allah adiyle

.üphe yok ki indirdik Kur’ân' Kadir gecesiق -۱

?Ve ne bildirdi sana, nedir Kadir gecesi -۲

.Bin aydan daha da hayrldr Kadir gecesi -۳

.O gece melekler ve Rûh, takdîr edilen her i için, Rablerinin izniyle inerler -۴

.Esenliktir, o gece, günncaya dek sürer -۵

ترجمه آذربایجانی

!Mərhəmətli, rəhmli Allahın adı ilə

۱. Həqiqətən, Biz onu (Qur'anı) Qədr gecəsi (lövhi-məhfuzda dünya səmasına) nazil etdik!

۲. (Ya Peyğəmbər!) Sən nə bilirsən (haradan bilirsən) ki, Qədr gecəsi nədir?!

۳. Qədr gecəsi (savab cəhətdən) min aydan daha xeyirlidir! (O, ramazan ayının on doqquzuna, iyirmi birinə, iyirmi üçünə, iyirmi beşinə, bir rəvayətə görə isə iyirmi yeddisinə təsadüf edir).

۴. O gecə mələklər və ruh (Cəbrail) Rəbbinin izni ilə (həmin gündən gələn ilin Qədr gecəsinədək dünyada baş verəcək) hər bir işdən dolayı (Allah dərgahından əmrlər alaraq) yerə enərlər.

۵. O gecə dan yeri sökülənə kimi (büsbütün) salamatlıqdır! (əmin-amanlıqdır) (Qədr gecəsi heç bir bəla nazil olmaz, o, bütünlüklə xeyir-bərəkətdən ibarətdir. O gecə mələklər yer üzündə gəzib Allahın müxlis bəndələrinə salam verərlər. Buna görə də Qədr gecəsi səhərə qədər oyaq qalıb ibadət etmək lazımdır!)

ترجمه اردو

شروع خدا کا نام لے کر جو بڑا مہربان نہایت رحم والا ہے

۱. □م ن□ اس(قرآن) کو شب قدر می□ نازل (کرنا شروع) کیا

۲. اور تم□ی□ کیا معلوم ک□ شب قدر کیا □□؟

۳. شب قدر □زار م□ین□ س□ ب□تر □□

۴. اس می□ روح (الامین) اور فرشت□ □ر کام ک□ (انتظام ک□) لی□ اپن□ پروردگار ک□ حکم س□ اترت□ □ی□

۵. ی□(رات) طلوع صبح تک (امان اور) سلامتی □□

ترجمه پشتو

۱. شروع کوم د الله په نامه چ□ □□ر زیات مهربانه او پوره رحم لرونک□ د□. بیشکه مون□ دا (قرآن) د قدر په شپه نازل ک□□ د□

۲. او تا ته □ه پته ده چ□ د قدر شپه □ه ده؟!

۳. د قدر شپه د زرو میاشتو نه غوره ده

۴. فر□ت□ او روحونه پدغه شپه ک□□ دخپل رب په حکم د هر کار (د تقدیر) لپاره نازلی□ی.

۵. تر صبا (سهاره) پدغه شپه ک□□ امان او سلامتیا ده.

ترجمه کردی

I- Bi rastî me ewa (Qur'an a) di şevekê wuse da hînartî ye (ku pîvana kirina hemû tiştan (di wê şevê da çê dibe.) (۱

?Muhemmed!) ti ji ku dizad ka şeva pivanê çîye) .۲

Şeva pîvanê şeveke wusane ji hezar mehên (ku di wan mehan da perestî bê kirinê) .۳ .qenctire

Ferişte û can bi destüra Xuda yê xwe (şevê da boyerên, ku ji bona wê salê hatine .۴ .pîvandinê) bi hînartin tînin

(Heya segura sibehê (ewan feriştan hey) berxudarîyê(di hênirînin .۵

ترجمه اندونزی

(Di dalamnya terdapat (isi) kitab- kitab yang lurus.(۳

Dan tidaklah berpecah belah orang- orang yang didatangkan Al Kitab (kepada (mereka) melainkan sesudah datang kepada mereka bukti yang nyata.(۴) (۱

Padahal mereka tidak disuruh kecuali supaya menyembah Allah dengan memurnikan ketaatan kepada-Nya dalam (menjalankan) agama dengan lurus, dan supaya mereka mendirikan salat dan menunaikan zakat; dan yang demikian itulah agama yang lurus. ((۵) (۲

Sesungguhnya orang- orang kafir yakni ahli Kitab dan orang- orang musyrik (akan masuk) ke neraka Jahanam; mereka kekal di dalamnya. Mereka itu adalah seburuk- (buruk makhluk.(۶) (۳

Sesungguhnya orang- orang yang beriman dan mengerjakan amal saleh mereka itu (adalah sebaik- baik makhluk.(۷) (۴

Balasan mereka di sisi Tuhan mereka ialah surga Adn yang mengalir di bawahnya sungai- sungai; mereka kekal di dalamnya selama- lamanya. Allah rida terhadap mereka dan mereka pun rida kepada-Nya. Yang demikian itu adalah (balasan) bagi (orang yang takut kepada Tuhannya.(۸) (۵

ترجمه مالیزیایی

Dengan nama Allah, Yang Maha Pemurah, lagi Maha Mengasihani

(Sesungguhnya Kami telah menurunkan (Al-Quran) ini pada Malam Lailatul-Qadar, (۱

Dan apa jalannya engkau dapat mengetahui apa dia kebesaran Malam Lailatul-Qadar (itu? (۲

(Malam Lailatul-Qadar lebih baik daripada seribu bulan. (۳

Pada Malam itu, turun malaikat dan Jibril dengan izin Tuhan mereka, kerana (membawa segala perkara (yang ditakdirkan berlakunya pada tahun yang berikut); (۴

(Sejahteralah Malam (yang berkat) itu hingga terbit fajar! (۵

ترجمه سواحیلی

Kwajina la Mwenyeezi Mungu, Mwingi wa rehema, Mwenye kurehemu

۱. Hakika tumeiteremsha (Qur'an) katika usiku wa heshima.

۲. Na nini kitakujulisha usiku wa heshima ni nini?

۳. Usiku wa heshima ni bora kuliko miezi elfu.

۴. Hushuka Malaika na Jibril katika (usiku) huo kwa amri ya Mola wao kwa kila jambo.

۵. Ni amani mpaka alfajiri itoke.

تفسیر سوره

تفسیر المیزان

صفحه ی ۵۵۹

(۹۷) سوره قدر مکی است و پنج آیه دارد (۵)

[سوره القدر (۹۷): آیات ۱ تا ۵] ترجمه آیات به نام خداوند رحمان و رحیم.

ما این قرآن عظیم الشان را (که رحمت واسع و حکمت جامع است) در شب قدر نازل کردیم (۱).

و تو چه می دانی شب قدر چیست؟ (۲).

شب قدر (در مقام و مرتبه) از هزار ماه بهتر و بالاتر است (۳).

در این شب فرشتگان و روح (یعنی جبرئیل) به اذن خدا از هر فرمان (و دستور الهی و سرنوشت خلق) نازل می شوند (۴).

این شب رحمت و سلامت و تهنیت است تا صبحگاه (۵).

بیان آیات این سوره نزول قرآن در شب قدر را بیان می کند، و آن شب را تعظیم نموده از هزار ماه بالاتر می داند، چون در آن شب ملائکه و روح نازل می شوند، و این سوره، هم احتمال مکی بودن را دارد، و هم می تواند مدنی باشد، و روایاتی که درباره سبب نزول آن از امامان اهل بیت

صفحه ی ۵۶۰

(علیهم السلام) و از دیگران رسیده خالی از تایید مدنی بودن آن نیست، و آن روایاتی است که دلالت دارد بر اینکه این سوره بعد از خوابی بود که رسول خدا (ص) دید، و آن خواب این بود که دید بنی امیه بر منبر او

بالا می روند، و سخت اندوهناک شد، و خدای تعالی برای تسلیتش این سوره را نازل کرد (و در آن فرمود شب قدر بهتر از هزار ماه حکومت بنی امیه است).

[مفاد آیه:" إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِی لَیْلَهِ الْقَدْرِ" اینست که همه قرآن در شب قدر نازل شده است

" إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِی لَیْلَهِ الْقَدْرِ" ضمیر در" انزلناه" به قرآن برمی گردد، و ظاهرش این است که: می خواهد بفرماید همه قرآن را در شب قدر نازل کرده، نه بعضی از آیات آن را، مؤیدش هم این است که تعبیر به انزال کرده، که ظاهر در اعتبار یکپارچگی است، نه تنزیل که ظاهر در نازل کردن تدریجی است.

و در معنای آیه مورد بحث آیه زیر است که می فرماید:" وَ الْکِتابِ الْمُبِینِ إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِی لَیْلَهٍ مُبارَکَهٍ" «۱»، که صریحا فرموده همه کتاب را در آن شب نازل کرده، چون ظاهرش این است که نخست سوگند به همه کتاب خورده، بعد فرموده این کتاب را که به حرمتش سوگند خوردیم، در یک شب و یکپارچه نازل کردیم.

پس مدلول آیات این می شود که قرآن کریم دو جور نازل شده، یکی یکپارچه در یک شب معین، و یکی هم به تدریج در طول بیست و سه سال نبوت که آیه شریفه" وَ قُرْآناً فَرَقْناهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَی النَّاسِ عَلی مُکْثٍ وَ نَزَّلْناهُ تَنْزِیلًا" «۲»، نزول تدریجی آن را بیان می کند، و همچنین آیه زیر که می فرماید:" وَ قالَ الَّذِینَ کَفَرُوا لَوْ لا نُزِّلَ عَلَیْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَهً واحِدَهً کَذلِکَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤادَکَ وَ رَتَّلْناهُ تَرْتِیلًا" «۳».

و بنا بر این، دیگر نباید به گفته بعضی «۴» اعتنا کرد که گفته اند: معنای آیه" انزلناه" این است که

شروع به انزال آن کردیم، و منظور از انزال هم انزال چند آیه از قرآن است، که در آن شب یکباره نازل شد نه همه آن.

---

(۱) سوگند به کتاب مبین، ما آن را در شبی مبارک نازل کردیم. سوره دخان، آیه ۳.

(۲) ما قرآنی بر تو نازل کردیم که به صورت آیات جدا از هم می باشد، تا آن را تدریجا و با آرامش بر مردم بخوانی. و به طور قطع این قرآن را ما نازل کردیم. سوره اسراء، آیه ۱۰۶.

(۳) آنان که کافر شدند گفتند: چرا قرآن یکباره بر او نازل نشد، بله یکباره نازل نکردیم، تا قلب تو را ثبات و آرامش بخشیم، و بدین منظور آیه آیه اش کردیم. سوره فرقان، آیه ۳۲.

(۴) مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۵۱۸.

و در کلام خدای تعالی آیه ای که بیان کند لیله مذکور چه شبی بوده دیده نمی شود بجز آیه" شَهْرُ رَمَضانَ الَّذِی أُنْزِلَ فِیهِ الْقُرْآنُ" «۱» که می فرماید: قرآن یکپارچه در ماه رمضان نازل شده، و با انضمام آن به آیه مورد بحث معلوم می شود شب قدر یکی از شبهای ماه رمضان است، و اما اینکه کدامیک از شب های آن است در قرآن چیزی که بر آن دلالت کند نیامده، تنها از اخبار استفاده می شود، که ان شاء اللَّه در بحث روایتی آینده بعضی از آنها از نظر خواننده می گذرد.

[وجه تسمیه شب قدر، تقدیر و احکام امور یک سال در شب قدر، یکی از شب های رمضان است و هر سال تکرار می شود]

در این سوره آن شبی که قرآن نازل شده را شب قدر نامیده، و ظاهرا مراد از قدر تقدیر و اندازه گیری است، پس

شب قـدر شب انـدازه گیری است، خـدای تعـالی در آن شب حوادث یک سال را یعنی از آن شب تا شب قـدر سال آینـده را تقدیر می کند، زندگی، مرگ، رزق، سعادت، شقاوت و چیزهایی دیگر از این قبیل را مقدر می سازد، آیه سوره دخان هم که در وصف شب قـدر است بر این معنـا دلالـت دارد:" فِیها یُفْرَقُ کُلُّ أَمْرٍ حَکِیمٍ أَمْراً مِنْ عِنْدِنا إِنَّا کُنَّا مُرْسِلِینَ رَحْمَةً مِنْ رَبِّکَ" «۲»، چون" فرق"، به معنای جـدا سازی و مشـخص کردن دو چیز از یکـدیگر است، و فرق هر امر حکیم جز این معنا ندارد که آن امر و آن واقعه ای که باید رخ دهد را با تقدیر و اندازه گیری مشخص سازند.

و از این اسـتفاده می شود که شب قـدر منحصـر در شب نزول قرآن و آن سالی که قرآن در آن شـبش نازل شد نیست، بلکه با تکرر سـنوات، آن شب هم مکرر می شـود، پس در هر مـاه رمضـان از هر سـال قمری شب قـدری هست، که در آن شب امور سال آینده تا شب قدر سال بعد اندازه گیری و مقدر می شود.

برای اینکه این فرض امکان دارد که در یکی از شبهای قدر چهارده قرن گذشته قرآن یکپارچه نازل شده باشد، ولی این فرض معنـا نـدارد که در آن شب حوادث تمامی قرون گذشـته و آینـده تعیین گردد. علاوه بر این، کلمه" یفرق" به خاطر اینکه فعل مضارع است استمرار را می رساند، در سوره مورد بحث هم که فرموده:" شب قدر از هزار ماه بهتر است" و نیز فرموده:

" ملائکه در آن شب نازل می شوند" مؤید این معنا است.

پس وجهی برای تفسیر زیر نیست که بعضی

«۳» کرده و گفته اند: شب قدر در تمام دهر

---

(۱) سوره بقره، آیه ۱۸۵.

(۲) در آن شب هر حادثه ای که باید واقع شود خصوصیاتش مشخص و محدود می گردد، این امری است خلف ناپذیر، امری است از ناحیه ما که این ماییم فرستنده رحمتی از ناحیه پروردگارت. سوره دخان، آیه ۶.

(۳) تفسیر قرطبی، ج ۲۰، ص ۱۳۵.

فقط یک شب بود، و آن شبی بود که قرآن در آن نازل گردید، و دیگر تکرار نمی شود. و همچنین تفسیر دیگری که بعضی «۱» کرده و گفته اند: تا رسول خدا (ص) زنده بود شب قدر در هر سال تکرار می شد، و بعد از رحلت آن جناب خدا شب قدر را هم از بین برد. و نیز سخن آن مفسر «۲» دیگر که گفته: شب قدر تنها یک شب معین در تمام سال است نه در ماه رمضان. و نیز سخن آن مفسر «۳» دیگر که گفته: شب قدر شبی است در تمام سال، ولی در هر سال یک شب نامعلومی است، در سال بعثت در ماه رمضان بوده در سال های دیگر در ماههای دیگر، مثلا شعبان یا ذی القعده واقع می شود، هیچ یک از این اقوال درست نیست.

بعضی «۴» دیگر گفته اند: کلمه "قدر" به معنای منزلت است، و اگر شب نزول قرآن را شب قدر خوانده به خاطر اهتمامی بوده که به مقام و منزلت آن شب داشته، و یا عنایتی که به عبادت متعبدین در آن شب داشته.

بعضی «۵» دیگر گفته اند: کلمه "قدر" به معنای ضیق و تنگی است، و شب قدر را بدان جهت قدر خوانده اند که زمین با نزول ملائکه تنگ می گردد. و این

دو وجه به طوری که ملاحظه می کنید چنگی به دل نمی زند.

پس حاصل آیات مورد بحث به طوری که ملاحظه کردید این شد که شب قدر بعینه یکی از شبهای ماه مبارک رمضان از هر سال است، و در هر سال در آن شب همه امور احکام می شود، البته منظورمان" احکام" از جهت اندازه گیری است، خواهید گفت پس هیچ امری از آن صورت که در شب قدر تقدیر شده باشد در جای خودش با هیچ عاملی دگرگون نمی شود؟

در پاسخ می گوییم: نه، هیچ منافاتی ندارد که در شب قدر مقدر بشود ولی در ظرف تحققش طوری دیگر محقق شود، چون کیفیت موجود شدن مقدر، امری است، و دگرگونی در تقدیر، امری دیگر است، هم چنان که هیچ منافاتی ندارد که حوادث در لوح محفوظ معین شده باشد، ولی مشیت الهی آن را تغییر دهد، هم چنان که در قرآن کریم آمده:" یَمْحُوا اللَّهُ ما یَشاءُ وَ یُثْبِتُ وَ عِنْدَهُ أُمُّ الْکِتابِ" «۶».

---

(۱) مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۵۱۸.

(۲) تفسیر قرطبی، ج ۲۰، ص ۱۳۵.

(۳) روح المعانی، ج ۳۰، ص ۱۹۰.

(۴ و ۵) مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۵۱۸.

(۶) خدا هر چه را که از مقدرات بخواهد محو، و هر چه را بخواهد اثبات می کند، و کتاب تغییر ناپذیر نزد او است. سوره رعد، آیه ۳۹.

علاوه بر این، استحکام امور به حسب تحققش مراتبی دارد، بعضی از امور شرایط تحققش موجود است، و بعضی ها ناقص است، و احتمال دارد که در شب قدر بعضی از مراتب احکام تقدیر بشود، و بعضی دیگرش به وقت دیگر موکول گردد، اما آنچه از روایات بر می آید و به

زودی روایاتش از نظر خواننده خواهد گذشت با این وجه سازگار نیست.

" وَ ما أَدْراكَ ما لَيْلَةُ الْقَدْرِ " این جمله کنایه است از جلالت قدر آن شب و عظمت منزلتش، چون با اینکه ممکن بود در نوبت دوم ضمیر لیله القدر را بیاورد، خود آن را تکرار کرد. واضح تر بگوییم، با اینکه می توانست بفرماید:" و ما ادریک ما هی، هی خیر من الف شهر" برای بار دوم و بار سوم خود کلمه را آورد و فرمود:" وَ ما أَدْراكَ ما لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ".

[مراد از بهتر بودن شب قدر از هزار شب، و منظور از تنزل ملائکه و روح به اذن پروردگارشان" مِنْ كُلِّ أَمْرٍ"]

" لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ " این جمله به طور اجمال آنچه را که در جمله" وَ ما أَدْراكَ ما لَيْلَةُ الْقَدْرِ" بدان اشاره شده بود، یعنی عظمت آن شب را بیان می کند، و می فرماید: بدین جهت گفتیم آن شب مقامی ارجمند دارد که از هزار شب بهتر است.

و منظور از بهتر بودنش از هزار شب به طوری که مفسرین تفسیر کرده اند بهتر بودنش از حیث فضیلت عبادت است، و مناسب با غرض قرآن هم همین معنا است، چون همه عنایت قرآن در این است که مردم را به سوی خدا نزدیک، و به وسیله عبادت زنده کند، و زنده داری آن شب با عبادت بهتر است از عبادت هزار شب. و ممکن است همین معنا را از آیه سوره دخان نیز استفاده کرد، چون در آنجا شب قدر را پر برکت خوانده، و فرموده:" إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةٍ مُبارَكَةٍ" «۱». البته در این میان معنای دیگری

نیز هست، که ان شاء اللَّه در بحث روایتی آینده خواهد آمد.

" تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيها بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ" کلمه" تنزل" در اصل تتنزل بوده، و ظاهرا مراد از روح آن روحی است که از عالم امر است و خدای تعالی در باره اش فرموده:" قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي " «۲»، و اذن در هر چیز به معنای رخصت دادن در آن است، و یا به عبارت دیگر اعلام این معنا است که مانعی از این کار نیست.

---

(۱) ما آن را در شب مبارکی نازل کردیم. سوره دخان، آیه ۳.

(۲) بگـو روح از امر پروردگـار مـن اسـت. سـوره اسـراء، آیـه ۸۵.

و کلمه" من" در جمله" مِنْ كُلِّ أَمْرٍ" به گفته بعضی «۱» از مفسرین به معنای باء است.

بعضی «۲» دیگر گفته انـد: به معنـای خودش است، یعنی ابتـدای غـایت، ولی سـببیت را هم می رسانـد، و آیه را چنین معنا می دهد:" ملائکه و روح در آن شب به اذن پروردگارشان و به سبب هر امری الهی نازل می شوند".

بعضی «۳» دیگر گفته اند: باء برای تعلیل به غایت است، و معنایش این است" ملائکه و روح در آن شب به اذن پروردگارشان نازل می شوند، برای خاطر اینکه هر امری را تدبیر کنند".

لیکن حق مطلب این است که: مراد از امر، اگر آن امر الهی باشـد که آیه" إِنَّما أَمْرُهُ إِذا أَرادَ شَيْئاً أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ" «۴» تفسیرش کرده، حرف" من" برای ابتـدا خواهـد بود، و در عین حـال سـببیت را هم می رسانـد، و به آیه چنین معنا می دهـد:" ملائکه و روح در شب قدر به اذن پروردگارشان نازل می شوند، در حالی که

نزولشان را ابتدا می کنند و هر امر الهی را صادر می نمایند".

و اگر منظور از امر مـذکور هر امر کونی و حادثه ای باشد که باید واقع گردد، در این صورت حرف" من" به معنای لام تعلیل خواهـد بود، و آیه را چنین معنـا می دهـد: ملائکه و روح در آن شب به اذن پروردگارشـان نازل می شونـد برای خاطر تـدبیر امری از امور عالم.

" سَلامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ" در مفردات گفته: کلمه" سلام" و" سلامت" به معنـای عـاری بودن از آفـات ظاهری و باطنی است «۵».

پس جمله" سلام هی" اشاره است به اینکه عنایت الهی تعلق گرفته است به اینکه رحمتش شامل همه آن بندگانی بشود که به سوی او روی می آورنـد، و نیز به اینکه در خصوص شب قـدر باب نقمتش و عـذابش بسـته باشد، به این معنا که عذابی جدید نفرستد. و لازمه این معنا آن است که طبعا در آن شب کیـد شیطان ها هم مؤثر واقع نشود، هم چنان که در بعضـی از روایات هم به این معنا اشاره رفته است.

(۱ و ۲ و ۳) روح المعانی، ج ۳۰، ص ۱۹۶.

(۴) فرمان نافـذ خـدا (در عالم) چنین است که وقتی اراده خلقت چیزی را بکنـد به محض اینکه بگویـد باش، موجود می شود. سوره یس، آیه ۸۲.

(۵) مفردات راغب، ماده" سلم".

ولی بعضی «۱» از مفسرین گفته انـد: مراد از کلمه" سلام" این است که: در آن شب ملائکه از هر مؤمن مشغول به عبادت بگذرند سلام می دهند. برگشت این معنا هم به همان معنای اول است و این دو آیه یعنی آیه" تنزل الملائکه و الروح" تا آخر سوره در معنای تفسیری است

برای آیه قبلی که می فرمود" لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ".

بحث روایتی [روایاتی حاکی از اینکه شب قدر یکی از سه شب نوزدهم، بیست و یکم و بیست و سوم رمضان هر سال است

در تفسیر برهان از شیخ طوسی از ابو ذر روایت آورده که گفت: به رسول خدا (ص) عرضه داشتم یا رسول اللَّه آیا شب قدر شبی است که در عهد انبیاء بوده و امر بر آنان نازل می شده و چون از دنیا می رفتند نزول امر در آن شب تعطیل می شده است؟ فرمود: نه بلکه شب قدر تا قیامت هست «۲».

مؤلف: در این معنا روایات زیادی از طرق اهل سنت نیز آمده «۳».

و در مجمع البیان است که از حماد بن عثمان از حسان ابن ابی علی نقل شده که گفت: از امام صادق (ع) از شب قدر پرسیدم، فرمود در نوزدهم رمضان و بیست و یکم و بیست و سوم جستجویش کن «۴».

مؤلف: در معنای این روایات روایاتی دیگر نیز هست، و در بعضی از اخبار تردید بین دو شب شده، یکی بیست و یکم و دیگری بیست و سوم، مانند روایتی که عیاشی از عبد الواحد از امام باقر (ع) روایت کرده «۵». و از روایاتی دیگر استفاده می شود که شب قدر خصوص بیست و سوم است، و اگر معینش نکرده اند به منظور تعظیم امر آن بوده، تا بندگان خدا با گناهان خود به امر آن اهانت نکنند «۶».

و نیز در تفسیر عیاشی در روایت عبد اللَّه بن بکیر از زراره از یکی از دو امام باقر و صادق (ع) آمده که فرمود: شب بیست و سوم همان شب جهنی

است، و حدیث جهنی این است که گفت: به رسول خدا (ص) عرضه داشتم: منزل من از مدینه دور است، دستورم بده در شب معینی داخل مدینه شوم فرمود: شب بیست و سوم داخل شو «۷».

---

(۱) روح المعانی، ج ۳۰، ص ۱۹۷.

(۲) تفسیر البرهان، ج ۴، ص ۴۸۸، ح ۲۶.

(۳) الدر المنثور، ج ۶، ص ۳۷۱.

(۴) و ۵ و ۶ و ۷) مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۵۱۹.

مؤلف: حدیث جهنی که نامش عبد اللّٰه بن انیس انصاری بود، از طرق اهل سنت نیز روایت شده، و سیوطی آن را در الدر المنثور از مالک و بیهقی نقل کرده «۱».

و در کافی به سند خود از زراره روایت کرده که گفت: امام صادق (ع) فرمود: تقدیر در نوزدهم و ابرام در شب بیست و یکم و امضا در شب بیست و سوم است «۲».

مؤلف: در این معنا هم روایات دیگری هست «۳».

پس معلوم شد آنچه همه روایات مختلفی که از ائمه اهل بیت (ع) وارد شده در آن اتفاق دارند این است که: شب قدر تا روز قیامت باقی است، و همه ساله تکرار می شود، و نیز لیله القدر شبی از شبهای رمضان، و نیز یکی از سه شب نوزده و بیست و یک و بیست و سه است.

و اما از طرق اهل سنت روایات به طور عجیبی اختلاف دارند که به هیچ وجه نمی شود بین آنها را جمع کرد، ولی معروف بین اهل سنت این است که شب بیست و هفتم است، و در آن شب بوده که قرآن نازل شده. از خوانندگان محترم هر که بخواهد آن روایات را ببیند باید به

تفسیر الدر المنثور و سایر جوامع حدیث مراجعه کند.

[روایتی دال بر اینکه سوره قدر برای تسلیت به رسول اللّه (صلّی الله علیه وآله وسلّم) که در رؤیا بنی امیه را بر منبر خود دیده بود نازل شده

و در الدر المنثور است که خطیب از ابن مسیب روایت کرده که گفت: رسول خدا (ص) فرمود: در خواب به من نشان دادند که بنی امیه بر منبرم بالا می روند، و این معنا بر من سخت گران آمد و خدای تعالی در این مناسبت سوره" إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ" را نازل کرد «۴».

مؤلف: نظیر این روایت را خطیب هم در تاریخ خود از ابن عباس آورده. و ترمذی و ابن جریر، طبرانی، ابن مردویه و بیهقی هم روایتی در معنای آن از حسن بن علی نقل کرده اند «۵». و در این میان روایات بسیاری در این معنا از طرق شیعه از ائمه اهل بیت (ع) نقل شده، و در آنها آمده که خدای تعالی لیله القدر را که بهتر از هزار ماه سلطنت بنی امیه است به عنوان تسلیت به رسول خدا (ص) عطا فرمود «۶».

---

(۱) الدر المنثور، ج ۶، ص ۳۷۳.

(۲) فروع کافی، ج ۴، ص ۱۵۹، ح ۹.

(۳) نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۲۷.

(۴) الدر المنثور، ج ۶، ص ۳۷۱.

(۵) الدر المنثور، ج ۶، ص ۳۷۱.

(۶) نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۲۱ - ۶۲۳.

و در کافی به سند خود از ابن ابی عمیر از عده ای راویان از امام صادق (ع) روایت آورده که گفت: بعضی از اصحاب ما امامیه که به نظرم می آید سعید بن سمان بود از آن جناب پرسید: چگونه

شب قدر از هزار ماه بهتر است؟ (با اینکه در آن هزار ماه در هر دوازده ماهش یک شب قدر است)، فرمود عبادت در شب قدر بهتر است از عبادت در هزار ماهی که در آن شب قدر نباشد «۱».

[روایاتی در باره بهتر بودن شب قدر از هزار ماه، تقدیر امور و نزول ملائکه و روح در آن شب

و در همان کتاب به سند خود از فضیل، زراره و محمد بن مسلم از حمران روایت کرده که از امام باقر (ع) از معنای آیه" إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةٍ مُبارَكَةٍ" سؤال کرد، فرمود بله شب قدر که همه ساله در ماه رمضان در دهه آخرش تجدید می شود شبی است که قرآن جز در آن شب نازل نشده، و آن شبی است که خدای تعالی در باره اش فرموده:" فِيها يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ".

آن گاه فرمود: در آن شب هر حادثه ای که باید در طول آن سال واقع گردد تقدیر می شود، چه خیر و چه شر، چه طاعت و چه معصیت، و چه فرزندی که قرار است متولد شود، و یا اجلی که بنا است فرا رسد، و یا رزقی که قرار است (تنگ و یا وسیع) برسد، پس آنچه در این شب مقدر شود، و قضایش رانده شود قضایی است حتمی، ولی در عین حال مشیت خدای تعالی در آنها محفوظ است (و خدا با حتمی کردن مقدرات، العیاذ باللّه به دست خود دست بند نمی زند).

حمران می گوید: پرسیدم منظور خدای تعالی از اینکه فرمود" شب قدر بهتر است از هزار شب" چیست؟ فرمود عمل صالح از نماز و زکات و انواع خیرات در آن شب بهتر است از

همـان اعمـال در هزار مـاهی که در آن شب قـدر نباشـد، و اگر خـدای تعـالی جزای اعمـال خیر مؤمنین را مضاعف نمی کرد، مؤمنین بجایی نمی رسیدند، ولی خدا پاداش حسنات ایشان را مضاعف می کند «۲».

مؤلف: منظور امام از اینکه فرمود:" ولی در عین حال مشیت خـدای تعالی در آنها محفوظ است"، این است که قدرت خدای تعـالی همیشه مطلق است، او هر زمان هر کاری را بخواهـد می کنـد، هر چنـد قبلا خلاف آن را حتمی کرده باشـد، و خلاصـه حتمی کردن یک مقـدر قـدرت مطلقه او را مقیـد نمی کند، او می تواند قضای حتمی خود را هم نقض نماید هر چند که هیچ وقت چنین کاری را نمی کند.

---

(۱) فروع کافی، ج ۴، ص ۱۵۷، ح ۴.

(۲) فروع کـــــــــــــــافی، ج ۴، ص ۱۵۷، ح ۶.

و در مجمع است که از ابن عباس از رسول خـدا (ص) روایت شده که فرمود: وقتی شب قدر می شود ملائکه ای که ساکن در سـدره المنتهی هسـتند و جبرئیـل یکی از ایشـان است نـازل می شونـد، در حالی که جبرئیل به اتفاق سایر سـکان نامبرده پرچم هایی را به همراه دارنـد، یک پرچم بالای قبر من، و یکی بر بالای بیت المقدس، و پرچمی در مسـجد الحرام و پرچمی بر طور سینا نصب می کنند، و هیچ مؤمن و مؤمنه ای در این نقاط نمی ماند مگر آنکه جبرئیل به او سلام می کند، مگر کسی که دائم الخمر و یا معتاد به خوردن گوشت خوک و یا زعفران مالیدن به بدن خود باشد «۱».

و در تفسیر برهان از سعد بن عبد اللَّه روایت کرده که به سند خود از ابی بصیر روایت کرده که گفت: با

امـام صـادق (ع) بودم كه سـخن از پـاره اى خصائص امام در هنگام ولادت به ميان آمـد، فرمود: وقتى شب قـدر مى شود امام مسـتوجب روح بيشـترى مى گردد. عرضه داشـتم فـدايت شوم مگر روح همـان جبرئيـل نيست؟ فرمود: روح از جبرئيـل بزرگتر است، و جبرئيل از سنخ ملائكه است، و روح از آن سنخ نيست، مگر نمى بينى خداى تعالى فرموده:

" تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ " پس معلوم مى شود روح غير از ملائكه است «۲».

مؤلف: روايـات در معنـا و خصـائص و فضائـل شب قـدر بسـيار زياد است، (كه ما در اينجا مختصـرى از آن را آورديم)، و در بعضى از آن روايات علامتهايى براى شب قدر ذكر شده، از قبيل اين كه: صبح شب قدر آفتاب بدون شعاع طلوع مى كند، هوا در صـبح آن شـب معتـدل اسـت، و ليكـن چـون ايـن علامتهـا نـه دائمى اسـت و نـه اغلب چنين است، لـذا از ذكر آن روايـات خوددارى نموديم.

---

(۱) مجمع البيان، ج ۱۰، ص ۵۲۰.

(۲) تفسير برهان، ج ۴، ص ۴۸۱، ح ۱.

تفسير نمونه

سوره قدر

مقدمه

اين سوره در مكه نازل شده و داراى ۵ آيه است.

محتوى و فضيلت سوره قدر

محتواى اين سوره چنـانكه از نامش نيز پيـدا است بيان نزول قرآن مجيـد در شب قـدر است ، و سـپس بيان اهميت شب قـدر و بركات و آثار آن .

در اينكه اين سوره در مكه نازل شـده ، يا مدينه ؟ مشـهور ميان مفسـران مكى بودن آن است ، ولى بعضـى احتمال داده اند كه در مدينه نازل شده است ، زيرا در روايتى آمده كه پيغمبر اكرم (صلى اللّه عليه و آله و سلّم) در خواب ديد كه بنى اميه از

منبر او بالا رفته انـد، این امر بر پیامبر گران آمـد و ناراحت شـد، سوره قدر نازل گردید و پیامبر را تسـلی دارد (لذا بعضـی لیله القدر خیر من الف شـهر را ناظر به مدت حکومت بنی امیه که حدود یک هزار ماه بود می دانند) و می دانیم مسـجد و منبر در مدینه تشکیل شد نه در مکه . <۱>

ولی معروف چنانکه گفتیم مکی بودن است ، و این روایت ممکن است از قبیل تطبیق باشد نه شاءن نزول :

در فضـیلت تلاوت این سوره همین بس که از پیغمبر اکرم (صـلی اللّه علیه و آله و سلّم) نقل است که فرمود: من قراءها اعطی من الاجر کمن صام رمضان و احیا لیله القـدر: هر کس آن را تلاوت کنـدماننـد کسـی است که ماه رمضان را روزه گرفته ، و شب قدر را احیا داشته است . <۲>

در حـدیث دیگری از امام باقر (علیه السـلام) می خوانیم : من قراء انا انزلناه بجهر کان کشاهر سـیفه فی سبیل الله ، و من قراءها سرا کان کالمتشحط بدمه فی سبیل الله کسی که سوره انا انزلناه را بلند و آشکار بخواند مانند کسی است که در

راه خدا شمشـیر کشیده و جهاد می کند، و کسی که بطور پنهان بخواند مانند کسی است که در راه خدا به خون آغشته است . <۳>

واضح است این همه فضیلت از آن کسی نیست که آن را می خواند و حقیقتش را درک نمی کند، بلکه از آن کسی است که می خواند و می فهمد و به محتوایش جامه عمل می پوشاند، قرآن

را بزرگ می شمرد و آیاتش را در زندگی پیاده می کند.

تفسیر :

شب قدر شب نزول قرآن !

از آیات قرآن به خوبی استفاده می شود که قرآن مجید در ماه مبارک رمضان نازل شده است : ((شهر رمضان الذی انزل فیه القرآن)) (بقره ۱۸۵) و ظاهر این تعبیر آن است که تمام قرآن در این ماه نازل گردید.

و در نخستین آیه سوره قدر می افزاید: ما آن را در شب قدر نازل کردیم (انا انزلناه فی لیله القدر).

گر چه در این آیه صریحا نام قرآن ذکر نشده ولی مسلم است که ضمیر انا انزلناه به قرآن باز می گردد و ابهام ظاهری آن برای بیان عظمت و اهمیت آن است .

تعبیر به انا انزلناه (ما آن را نازل کردیم) نیز اشاره دیگری به عظمت این کتاب بزرگ آسمانی است که خداوند نزول آن را به خودش نسبت داده مخصوصا با صیغه متکلم مع الغیر که مفهوم جمعی دارد و دلیل بر عظمت است . نزول آن در شب قدر همان شبی که مقدرات و سرنوشت انسانها تعیین می شود دلیل دیگری بر سرنوشت ساز بودن این کتاب بزرگ آسمانی است .

از ضمیمه کردن این آیه با آیه سوره بقره نتیجه گیری می شود که شب قدر در ماه مبارک رمضان است ، اما کدام شب است ؟ از قرآن چیزی در این مورد استفاده نمی شود، ولی روایات در این باره بحث فراوان کرده اند که در پایان تفسیر این سوره به خواست خدا در این زمینه و مسائل دیگر سخن خواهیم گفت .

در اینجا سؤ الی مطرح است و آن اینکه

هم از نظر تاریخی و هم از نظر ارتباط محتوای قرآن با حوادث زندگی پیغمبر اکرم (صلی اللّه علیه و آله و سلّم) مسلم است که این کتاب آسمانی به طور تدریجی و در طی ۲۳ سال نازل گردید، این امر چگونه با آیات فوق که می گوید در ماه رمضان و شب قدر نازل شده است سازگار می باشد؟ پاسخ این سؤ ال - به گونهای که بسیاری از محققان گفته اند این است که قرآن دارای دو نزول بوده است .

نزول دفعی که در یک شب تمام آن بر قلب پاک پیغمبر اکرم (صلی اللّه علیه و آله و سلّم) یا بیت المعمور یا از لوح محفوظ به آسمان دنیا نازل گردید.

و نزول تدریجی که در طول بیست و سه سال دوران نبوت انجام گرفت (شرح این مطلب را ذیل آیه ۳ سوره دخان جلد ۲۱ تفسیر نمونه صفحه ۱۴۸ به بعد بیان کرده ایم).

بعضی نیز گفته اند آغاز نزول قرآن در لیله القدر بوده نه تمام آن ولی این بر خلاف ظاهر آیه است که می گوید ما قرآن را در شب قدر نازل کردیم .

قابل توجه اینکه : درباره نازل شدن قرآن در بعضی از آیات تعبیر به ((انزال)) و در بعضی تعبیر به ((تنزیل)) شده است ، و از پاره ای از متون لغت استفاده می شود که تنزیل معمولا در جائی گفته می شود که چیزی تدریجا نازل گردد، ولی ((انزال)) مفهوم وسیع تری دارد که نزول دفعی را نیز شامل می گردد <۴> این تفاوت تعبیر که در آیات قرآن آمده می

تواند اشاره به دو نزول فوق باشد.

در آیه بعد برای بیان عظمت شب قدر می فرماید: تو چه می دانی شب قدر

چیست ؟ (و ما ادراک ما لیله القدر).

و بلافاصله می گوید: شب قدر شبی است که از هزار ماه بهتر است (لیله القدر خیر من الف شهر).

این تعبیر نشان می دهد که عظمت این شب به قدری است که حتی پیغمبر اکرم (صلی اللّه علیه و آله و سلّم) با آن علم وسیع و گسترده اش قبل از نزول این آیات به آن واقف نبود.

می دانیم هزار ماه بیش از هشتاد سال است ، به راستی چه شب با عظمتی است که به اندازه یک عمر طولانی پر برکت ارزش دارد.

در بعضی از تفاسیر آمده است که پیغمبر اکرم (صلی اللّه علیه و آله و سلّم) فرمود: یکی از بنی اسرائیل لباس جنگ در تن کرده بود و هزار ماه از تن بیرون نیاورد و پیوسته مشغول (یا آماده) جهاد فی سبیل الله بود، اصحاب و یاران تعجب کردند و آرزو داشتند چنان فضیلت و افتخاری برای آنها نیز میسر می شد، آیه فوق نازل گشت و بیان کرد که ((شب قدر از هزار ماه برتر است)). <۵>

در حدیث دیگری نیز آمده است که پیغمبر اکرم (صلی اللّه علیه و آله و سلّم) از چهار نفر از بنی اسرائیل که هشتاد سال عبادت خدا را بدون عصیان انجام داده بودند سخن به میان آورد، اصحاب آرزو کردند که ای کاش آنها هم چنین توفیقی پیدا می کردند آیه فوق در این زمینه نازل شد. <۶>

در اینکه

عـدد هزار در اینجا برای تعـداد است یا تکثیر؟ بعضـی گفته اند: برای تکثیر است ، و ارزش شب قدر از هزاران ماه نیز برتر می باشد، ولی روایاتی که در بالا نقل کردیم نشان می دهد که عدد مزبور برای تعداد است ،

و اصولا عدد همیشه برای تعداد است مگر اینکه قرینه روشنی بر تکثیر باشد.

سپس بـه توصـیف بیشـتری از آن شـب بزرگ پرداختـه ، می افزایـد: فرشـتگان و روح در آن شب به اذن پروردگارشـان برای تقدیر هر کار نازل می شوند (تنزل الملائکه و الروح فیها باذن ربهم من کل امر).

با توجه به اینکه ((تنزل)) فعل مضارع است ، و دلالت بر استمرار دارد (در اصل ((تتنزل)) بوده) روشن می شود که شب قدر مخصوص به زمان پیغمبر اکرم (صـلی اللّه علیه و آله و سلّم) و نزول قرآن مجید نبوده ، بلکه امری است مسـتمر و شبی اسـت مداوم که در همه سال تکرار می شود.

در اینکه منظور از روح کیست ؟ بعضـی گفته انـد: ((جبرئیـل امین)) است که ((روح الامین)) نیز نامیـده می شود، و بعضـی ((روح)) را بـه معنی ((وحی)) تفسـیر کرده انـد، بـه قرینـه آیـه ۵۲ سوره شوری ((و کـذلک اوحینـا الیـک روحـا من امرنا)): ((همانگونه که بر پیامبران پیش وحی فرستادیم بر تو نیز به فرمان خود وحی کردیم)).

بنابراین مفهوم آیه چنین می شود: ((فرشتگان با وحی الهی در زمینه تعیین مقدرات در آن شب نازل می شوند)).

در اینجا تفسیر سومی وجود دارد که از همه نزدیکتر به نظر می رسد، و آن اینکه ((روح)) مخلوق

عظیمی است ما فوق فرشتگان ، چنانکه در حدیثی از امام صادق (علیه السلام) نقل شده است که شخصی از آن حضرت سؤ ال کرد: ((آیا روح همان جبرئیل است ؟)) امام (علیه السلام) در پاسخ فرمود: ((جبرئیل من الملائکه ، و الروح اعظم من الملائکه ، ا لیس ان الله عز و جل یقول : تنزل الملائکه و الروح ؟))

جبرئیل از ملائکه است ، و روح اعظم از ملائکه است ، مگر خداوند

متعال نمی فرماید: ملائکه و روح نازل می شوند؟)). <۷>

یعنی به قرینه مقابله ، این دو با هم متفاوتند، تفسیرهای دیگری نیز برای کلمه ((روح)) در اینجا ذکر شده چون دلیلی برای آنها نبود از آن صرف نظر گردید.

منظور از ((من کل امر)) این است که فرشتگان برای تقدیر و تعیین سرنوشتها و آوردن هر خیر و برکتی در آن شب نازل می شوند، و هدف از نزول آنها انجام این امور است .

یا اینکه هر امر خیر و هر سرنوشت و تقدیری را با خود می آورند. <۸> بعضی نیز گفته اند منظور این است که آنها به امر و فرمان خدا نازل می شوند، ولی مناسب همان معنی اول است .

تعبیر به ((ربهم)) که در آن تکیه روی مساءله ربوبیت و تدبیر جهان شده است . تناسب نزدیکی با کار این فرشتگان دارد که آنها برای تدبیر و تقدیر امور نازل می شوند و کار آنها نیز گوشه ای از ربوبیت پروردگار است .

و در آخرین آیه می فرماید: شبی است آکنده از سلامت و خیر و رحمت تا طلوع صبح (سلام هی حتی مطلع

الفجر).

هم قرآن در آن نازل شده ، هم عبادت و احیاء آن معادل هزار ماه است ، هم خیرات و برکات الهی در آن شب نازل می شود، هم رحمت خاصش شامل حال بندگان می گردد، و هم فرشتگان و روح در آن شب نازل می گردند.

بنابراین شبی است سرتاسر سلامت ، از آغاز تا پایان ، حتی طبق بعضی از

روایات در آن شب شیطان در زنجیر است و از این نظر نیز شبی است سالم و تواءم با سلامت .

بنابراین اطلاق ((سلام)) که به معنی سلامت است بر آن شب (به جای اطلاق سالم) در حقیقت نوعی از تاءکید است همانگونه که گاه می گوئیم فلانکس عین عدالت است .

بعضی نیز گفته اند که اطلاق سلام بر آن شب به خاطر این است که فرشتگان پیوسته به یکدیگر یا به مؤ منان سلام می کنند، یا به حضور پیامبر (صلی اللّه علیه و آله و سلّم) و جانشین معصومش می رسند و سلام عرضه می دارند.

جمع میان این تفسیرها نیز امکانپذیر است .

به هر حال شبی است سراسر نور و رحمت و خیر و برکت و سلامت و سعادت و بی نظیر از هر جهت .

در حدیثی آمده است که از امام باقر سؤ ال شد: آیا شما می دانید شب قدر کدام شب است ؟ فرمود: کیف لا- نعرف و الملائکه تطوف بنا فیها: چگونه نمی دانیم ، در حالی فرشتگان در آن شب در گرد ما دور می زنند!. <۹> در داستان ابراهیم (علیه السلام) آمده است که چند نفر از فرشتگان الهی نزد او آمدند و

بشارت تولـد فرزنـد برای او آوردند و بر او سـلام کردند (هود - ۶۹) می گویند لذتی که ابراهیم (علیه السـلام) از سـلام این فرشـتگان برد با تمام دنیا برابری نداشت ، اکنون باید فکر کرد که وقتی گروه گروه فرشـتگان در شب قدر نازل می شوند و بر مؤ منان سلام می کنند چه لذت و لطف و برکتی دارد؟!

وقتی ابراهیم (علیه السـلام) را در آتش نمرودی افکندند فرشـتگان آمدند و بر او سـلام کردند، و آتش بر او گلسـتان شد، آیا آتش دوزخ به برکت سلام فرشتگان بر مؤ منان در شب قدر برد و سلام نمی شود؟

آری این نشانه عظمت امت محمد (صـلی اللّه علیه و آله و سلّم) است که در آنجا بر خلیل (علیه السلام) نازل می شوند و در اینجا بر این امت اسلام . <۱۰>

۱ - چه اموری در شب قدر مقدر می شود؟

در پاسخ این سؤ ال ، که چرا این شب ، شب قدر نامیده شده ؟ سخن بسیار گفته اند، از جمله اینکه :

۱ - شب قـدر به این جهت ((قـدر)) نامیده شده که جمیع مقدرات بندگان در تمام سال در آن شب تعیین می شود، شاهد این معنی سوره دخـان است که می فرمایـد: انا انزلناه فی لیله مبارکه انا کنا منـذرین فیها یفرق کل امر حکیم : ما این کتاب مبین را در شبی پر برکت نـازل کردیم ، و ما همواره انـذار کننـده بوده ایم ، در آن شب که هر امری بر طبق حکمت خداونـد تنظیم و تعیین می گردد (دخان - ۳ و ۴).

این بیان هماهنگ

با روایات متعددی است که می گوید: در آن شب ، مقدرات یکسال انسانها تعیین می گردد، و ارزاق و سرآمد عمرها، و امور دیگر، در آن لیله مبارکه تفریق و تبیین می شود.

البته این امر هیچگونه تضادی با آزادی اراده انسان و مساءله اختیار ندارد، چرا که تقدیر الهی به وسیله فرشتگان بر طبق شایستگیها و لیاقتهای افراد، و میزان ایمان و تقوی و پاکی نیت و اعمال آنها است .

یعنی برای هر کس آن مقدر می کنند که لایق آن است ، یا به تعبیر دیگر زمینه هایش از ناحیه خود او فراهم شده ، و این نه تنها منافاتی با اختیار ندارد

و بلکه تاءکیدی بر آن است .

۲ - بعضی نیز گفته اند آن شب را از این جهت شب قدر نامیده اند که دارای قدر و شرافت عظیمی است (نظیر آنچه در آیه ۷۴ سوره حج آمده است ما قدروا الله حق قدره آنها قدر خداوند را نشناختند).

۳ - گاه نیز گفته اند به خاطر آن است که قرآن با تمام قدر و منزلتش بر رسول والا قدر، و به وسیله فرشته صاحب قدر نازل گردید.

۴ - یا اینکه شبی است که مقدر شده قرآن در آن نازل گردد.

۵ - یا اینکه کسی که آن شب را احیاء بدارد صاحب قدر و مقام و منزلت می شود.

۶ - یا اینکه در آن شب ، آنقدر فرشتگان نازل می شوند که عرصه زمین بر آنها تنگ می شود، چون تقدیر به معنی - تنگ گرفتن نیز آمده است مانند و من قدر علیه رزقه (طلاق - ۷).

جمع میان تمام این تفسیرها در

مفهوم گسترده ((لیله القدر)) کام لا ممکن است هر چند تفسیر اول از همه مناسب تر و معروف تر است .

۲ - شب قدر کدام شب است ؟

در اینکه لیله القدر در ماه رمضان است تردیدی نیست ، چرا که جمع میان آیات قرآن همین معنی را اقتضاء می کند، از یکسو می گوید: قرآن در ماه رمضان نازل شده (بقره - ۱۸۵) و از سوی دیگر می فرماید: در شب قدر نازل گردیده (آیات مورد بحث).

ولی در اینکه کدام شب از شبهای ماه رمضان است ؟ گفتگو بسیار است ، و در این زمینه تفسیرهای زیادی شده ، از جمله شب اول ، شب هفدهم ، شب نوزدهم ، شب بیست و یکم ، شب بیست و سوم ، شب بیست و هفتم ، و شب بیست و نهم . ولی مشهور و معروف در روایات این است که در دهه آخر ماه رمضان و شب

بیست و یکم یا بیست و سوم است ، لذا در روایتی می خوانیم که در دهه آخر ماه مبارك پیغمبر اکرم (صلی اللّه علیه و آله و سلّم) تمام شبها را احیا می داشت و مشغول عبادت بود.

و در روایتی از امام صادق (علیه السلام) آمده است که شب قدر شب بیست و یکم یا بیست و سوم است ، حتی هنگامی که راوی اصرار کرد کدام یک از این دو شب است و گفت : اگر من نتوانم هر دو شب را عبادت کنم کدام یک را انتخاب نمایم ؟! امام (علیه السلام) تعیین نفرمود، و افزود، ما ایسر لیلتین فیما تطلب :

چه آسان است دو شب برای آنچه می خواهی !. <۱۱>

ولی در روایات متعددی که از طرق اهل بیت (علیهمالسلام) رسیده است بیشتر روی شب بیست و سوم تکیه شده ، در حالی که روایات اهل سنت بیشتر روی شب بیست و هفتم دور می زند.

در روایتی از امام صادق (علیه السلام) نیز نقل شده که فرمود:

التقدیر فی لیله القدر تسعه عشر، و الابرام فی لیله احدی و عشرین و الامضاء فی لیله ثلاث و عشرین .

تقدیر مقدرات در شب نوزدهم ، و تحکیم آن در شب بیست و یکم ، و امضاء در شب بیست و سوم است <۱۲> و به این ترتیب بین روایات جمع می شود.

ولی به هر حال حالهای از ابهام شب قدر را به خاطر جهتی که بعدا به آن اشاره می شود، فرا گرفته است .

۳ - چرا شب قدر مخفی است ؟

بسیاری معتقدند مخفی بودن شب قدر در میان شبهای سال ، یا در میان شبهای

ماه مبارک رمضان برای این است که مردم به همه این شبها اهمیت دهند، همانگونه که خداوند رضای خود را در میان انواع طاعات پنهان کرده تا مردم به همه طاعات روی آورند، و غضبش را در میان معاصی پنهان کرده تا از همه بپرهیزند، دوستانش را در میان مردم مخفی کرده تا همه را احترام کنند، اجابت را در میان دعاها پنهان کرده تا به همه دعاها رو آورند، اسم اعظم را در میان اسمائش مخفی ساخته تا همه را بزرگ دارند، و وقت مرگ را مخفی ساخته تا در همه حال آماده باشند.

و این فلسفه مناسبی به نظر

می رسد.

۴ - آیا شب قدر در امتهای پیشین نیز بوده است ؟

ظاهر آیات این سوره نشان می دهد که شب قدر مخصوص زمان نزول قرآن و عصر پیامبر اسلام (صلی اللّه علیه و آله و سلّم) نبوده ، بلکه همه سال تا پایان جهان تکرار می شود. تعبیر به فعل مضارع (تنزل) که دلالت بر استمرار دارد، و همچنین تعبیر به جمله اسمیه ((سلام هی حتی مطلع الفجر)) که نشانه دوام است نیز گواه بر این معنی است .

بعلاوه روایات بسیاری که شاید در حد تواتر باشد نیز این معنی را تاءیید می کند.

ولی آیا در امتهای پیشین نیز بوده است یا نه .

صریح روایات متعددی این است که این از مواهب الهی بر این امت می باشد، چنانکه در حدیثی از پیغمبر اکرم (صلی اللّه علیه و آله و سلّم) آمده است که فرمود: ان الله وهب لامتی لیله القدر لم یعطها من کان قبلهم : خداوند به امت من شب قدر را بخشیده و احدی از امتهای پیشین از این موهبت برخوردار نبودند. <۱۳>

در تفسیر آیات فوق نیز بعضی از روایات دلالت بر این مطلب دارد.

۵ - چگونه شب قدر برتر از هزار ماه است ؟

ظاهر این است که بهتر بودن این شب از هزار ماه ، به خاطر ارزش عبادت و احیای آن شب است ، و روایات فضیلت لیله القدر و فضیلت عبادت آن که در کتب شیعه و اهل سنت فراوان است این معنی را کاملا تاءیید می کند.

علاوه بر این ، نزول قرآن در این شب ، و نزول برکات و رحمت الهی در

آن ، سبب می شود که از هزار ماه برتر و بالاتر باشد.

در حدیثی از امام صادق (علیه السلام) آمده است که به علی بن ابی حمزه ثمالی فرمود: فضیلت شب قدر را در شب بیست و یکم و بیست و سوم بطلب ، و در هر کدام از این دو یکصد رکعت نماز بجای آور، و اگر بتوانی هر دو شب را تا طلوع صبح احیا بدار و در آن شب غسل کن .

((ابوحمزه)) می گوید: عرض کردم : اگر نتوانم ایستاده این همه نماز بخوانم ؟

فرمود: نشسته بخوان ، عرض کردم : اگر نتوانم ؟ فرمود: در بستر بخوان ، و مانعی ندارد در آغاز شب خواب مختصری بکنی و بعد مشغول عبادت شوی ، درهای آسمان در ماه رمضان گشوده است ، و شیاطین در غل و زنجیرند، و اعمال مؤ منین مقبول است و چه ماه خوبی است ماه رمضان ؟!. <۱۴>

۶ - چرا قرآن در شب قدر نازل شد؟

از آنجا که در شب قدر سرنوشت انسانها برای یکسال ، بر طبق لیاقتها و

شایستگیهای آنها، تعیین می شود، باید آن شب را بیدار بود، و توبه کرد و خودسازی نمود و به درگاه خدا رفت و لیاقتی بیشتر و بهتر برای رحمت او پیدا کرد.

آری در لحظاتی که سرنوشت ما تعیین می شود نباید انسان در خواب باشد، و از همه چیز غافل و بی خبر که در این صورت سرنوشت غمانگیزی خواهد داشت ! قرآن چون یک کتاب سرنوشت ساز است ، و خط سعادت و خوشبختی و هدایت انسانها در آن مشخص شده است باید در

شب قدر،! شب تعیین سرنوشتها، نازل گردد، و چه زیبا است رابطه میان قرآن و شب قدر؟ و چه پر معنی است پیوند این دو با یکدیگر؟

۷ - آیا شب قدر در مناطق مختلف ، یکی است ؟

می دانیم آغاز ماه های قمری در همه بلاد یکسان نیست ، و ممکن است در منطقهای امروز اول ماه باشد و در منطقه دیگری دوم ماه ، بنابراین شب قدر نمی تواند یکشب معین در سال بوده باشد، چرا که فی المثل شب بیست و سوم در مکه ممکن است شب بیست و دوم در ایران و عراق باشد، و به این ترتیب قاعدتا هر کدام باید برای خود شب قدری داشته باشند، آیا این با آنچه از آیات و روایات استفاده می شود که شب قدر یک شب معین است سازگار است ؟!

پاسخ این سؤ ال با توجه به یک نکته روشن می شود و آن اینکه :

شب همان سایه نیم کره زمین است که بر، نیم کره دیگر می افتد، و می دانیم این سایه همراه گردش زمین در حرکت است ، و یک دوره کامل آن در بیست و چهار ساعت انجام می شود، بنابراین ممکن است شب قدر یک دوره کامل شب به دور زمین باشد، یعنی مدت بیست و چهار ساعت تاریکی که تمام نقاط زمین

را زیر پوشش خود قرار می دهد شب قدر است که آغاز آن از یک نقطه شروع می شود و در نقطه دیگر پایان می گیرد (دقت کنید).

خداوندا! به ما آنچنان بیداری و آگاهی عطا کن که از فضیلت لیله القدر بهره کافی گیریم .

پروردگارا! چشم امید

ما به لطفت دوخته است مقدرات ما را بر وفق آن تعیین فرما.

بارالها! ما را از محرومان این ماه قرار مده که محرومیتی از آن بالاتر نیست .

آمین یا رب العالمین

تفسیر مجمع البیان

آشنایی با این سوره در آستانه بوستان پرگل و زیبای دیگری ایستاده ایم، سوره نود و هفتم از سوره های قرآن؛ برای آشنایی با آن، به شناسنامه اش می نگریم:

نـام این سوره نـام جاودانه این سوره، «قـدر» به معنی انـدازه، ارزش، و سـنجش آمـده است؛ چرا که در آیات روح پرور آن از شب گرامی قـدر، شب انـدازه گیری و ارزش آفرینی و شب مقـدرات انسان، سـخن به میان آمـده، و نام این سوره نیز به همین تناسب انتخاب شده است.

۲ - فرودگـاه این سوره به بـاور مفسـران این سوره در سـال چهـارم از بعثت پیامبر، و پس از سوره «عبس» در مکّه و کنار خانه خدا بر قلب پاک پیامبر فرود آمده است. امّا پاره ای نیز آن را از سوره های مدنی شمرده اند.

۳ - شمار آیه ها و واژه های آن در مورد آیه های آن دو نظر است:

به بـاور قاریـان مکّه و شـام، این سوره دارای شـش آیه است، امّـا از نظر دیگران پنـج آیه دارد، و نیز از ۳۲ واژه و ۱۱۲ حرف پدید آمده است.

۴ - پاداش تلاوت آن از پیامبر آورده اند که فرموده اند:

من قراها اعطی من الاجر کمن صام رمضان، و احیا لیله القدر.(۲۱۹)

کسـی که این سوره را بخوانـد و برای خودسـازی و عمـل شایسـته در آن بیندیشـد، پـاداش او بسـان کسـی خواهـد بود که ماه رمضان را روزه گرفته و شب «قدر» را

شب زنده داری کرده است.

از امام صادق آورده اند که فرمود:

من قرأ «انّا انزلناه...» فی فریضه من الفرائض نادی منادٍ یا عبدالله! قد غفر لک مامضی فاستأنف العمل.(۲۲۰)

هر کس سوره «قدر» را در یکی از نمازهای واجب خویش بخواند، از جانب حق ندا می رسد که: هان ای بنده خدا، گناه گذشته تو مورد آمرزش قرار گرفت، اینک کار خود را از سر بگیر و مراقب باش.

و از امام باقر آورده اند که فرمود:

من قرأ «انا انزلناه...» بجهر کان کشاهر سیفه فی سبیل اللّه...(۲۲۱)

هر کس سوره «قدر» را با صدای بلند بخواند، بسان کسی است که در راه خدا شمشیر کشیده و جهاد می کند، و کسی که آن را آهسته بخواند مانند کسی است که در راه خدا به خون خفته است.

دورنمایی از محتوای آن در این سوره از این نکات و مفاهیم سخن به میان آمده است:

شب پرمعنویت «قدر» و ارزش آن،

فرود قرآن شریف در این شب،

شب پیوند مطلق میان آسمان و زمین،

شب فرود فرشتگان،

شب عبادت و نیایش،

شب سلامت و سعادت و نیک بختی.

۱ - ما این [قرآن را در شب قدر فروفرستادیم.

۲ - و تو چه می دانی شب قدر چیست؟!

۳ - شب قدر از هزار ماه بهتر است.

۴ - در آن شب، فرشتگان، با روح، به فرمان پروردگارشان، برای [تدبیر]هر کاری فرود می آیند.

۵ - آن [شب تا بر آمدن سپیده صبح، تنها سلامت [و برکت است.

نگرشی بر واژه ها

قدر: این واژه به معنی ارزش، بها، اندازه، سنجش و برابری چیزی

با پدیده ای دیگر بدون هیچ فزونی و کاستی آمده است.

شهر: ماه.

تفسیر

شب پرمعنویت «قدر»

خدای فرزانه آخرین آیات سوره پیش را با دستور سجده و نشان دادن بهترین راه تقرب به خدا، به پایان برد، اینک این سوره را با توجه دادن به شب «قدر» و ارزش و برکات آن آغاز می کند و روشنگری می نماید که در این شب پرمعنویت از هر شب و رز دیگری بهتر می توان به خدا تقرب جست.

نخست می فرماید:

إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِی لَیْلَهِ الْقَدْرِ

بی گمان ما قرآن را در شب قدر فرو فرستادیم.

ضمیر در واژه «انزلناه» به قرآن شریف اشاره دارد و با این که نامی از کتاب پرشکوه خدا نیامده، موضوع روشن است.

در تفسیر آیه دیدگاه متفاوت است:

«ابن عباس» می گوید: خدا قرآن را یک بار در شب قدر از «لوح محفوظ» به آسمان دنیا فرود آورد، آن گاه آن را به تدریج در مدت ۲۳ سال بر پیامبر فروفرستاد.

امّا «شعبی» می گوید: منظور این است که: ما فرود تدریجی آیات قرآن را از شب قدر آغاز کردیم.

و به باور «مقاتل» قرآن یکبار از لوح محفوظ به فرشتگان نویسنده وحی در آسمان دنیا فرود می آید، آن گاه در شب قدر هر سال، آن آیاتی که باید تا پایان سال فرود آید، به وسیله فرشته وحی بر قلب پیامبر خوانده می شود.

چرا شب قدر؟

در مورد شب قدر و فلسفه این نامگذاری دیدگاه ها متفاوت است:

به باور پاره ای از جمله «مجاهد» بدان دلیل شب قدر را با این عنوان نام نهاده اند، که در آن خدای فرزانه همه امور سال و همه رویدادهای آن را

تقـدیر و تنظیم می کنـد. آن شب، شب بسـیار پربرکتی است که قرآن می فرمایـد: إِنَّا أَنْزَلْنـاهُ فِی لَیْلَهٍ مُبـارَکهٍ... ما آن کتاب پر معنویت را در شبی فرخنده نازل کردیم.(۲۲۲)

و برکت آن، به خاطر این واقعیت است که خدا در آن شب، خیر و برکت و آمرزش خود را بر بندگان فرو می فرستد.

از «ابن عبـاس» آورده انـد که: همه رویـدادها در شب پـانزدهم شـعبان تقـدیر و تنظیم شـده، و در شب قـدر بر صاحبـان آن ها سپرده می شود.

زهری می گویـد: منظور از شب قـدر، عبـارت است از شب بزرگ و بـا عظمت، چرا که وقتی گفته می شود: او در چشم مردم قـدر و منزلت دارد، منظور این است که: او دارای عظمت و مقام در نظر مردم است. در این آیه نیز واژه «قـدر» به معنی عظمت و بزرگی آمده است، که می فرماید:

و ما قدرواالله حق قدره...(۲۲۳)

بزرگی و عظمت خدا را آن گونه که باید نشناخته و بزرگ نداشتند...

«ابوبکر وراق» می گویـد: بـدان دلیـل شب قـدر را به این نام خوانـده است که هر کس حق آن شب را پاس دارد و شب زنـده داری کند، صاحب مقام و منزلت می گردد.

و به باور پاره ای دیگر، این نامگذاری به خاطر پاداش بزرگ عبادت ها و برنامه های آن شب است.

به باور برخی دلیل این نامگـذاری آن است که در چنین شبی کتاب پرشـکوهی چون قرآن، بر انسان والایی چون محمد(ص)، برای مردمی چون امت پیامبر و به وسیله فرشته گرانقدری چون جبرئیل فرود آمده است.

اما به باور برخی دیگر، بدان دلیل شب قدر را به این نام خوانده اند که شب تقدیر است، و خدا فرود

قرآن را در آن مقرر فرموده است.

و پاره ای نیز واژه «قدر» را به معنی تنگ گرفته اند و می گویند: دلیل این نامگذاری آن است که در شب قدر، زمین بر فرشتگان تنگ می شود. در این آیه نیز واژه «قدر» به معنی «تنگ» به کار رفته است که می فرماید:

... و من قدر علیه رزقه...(۲۲۴) بر انسان ثروتمند و توانگر است که از دارایی خود هزینه کند، و هر کس روزی او تنگ باشد، باید از آنچه خدا به او داده است هزینه نماید...

در کدامین ماه است؟

دراین مورد که شب قدر کدامین شب است، میان دانشمندان بحث و گفت گو است:

گروهی بر این عقیده اند که منظور شب قدر زمان پیامبر خدا بود، آن گاه بر داشته شد.

امّا «ابوذر» آورده است که: به پیامبر گفتم: ای پیامبر خدا، شب قدر در روزگار پیامبران پیشین بود و در آن مقدرات انسان ها نازل می شد، آیا پس از آنان برداشته شد؟ فرمود: نه، بلکه این شب پربرکت تا روز رستاخیز خواهد بود.

برخی برآنند که شب قدر، در میان همه شب های سال است، به همین دلیل به باور پاره ای اگر کسی طلاق همسر خود را بر شب قدر معلق سازد تا پایان سال طلاق او مؤثر نیست.

«ابن مسعود» بر اساس همین دیدگاه آورده است که: اگر کسی در همه شب های سال به عبادت و شب زنده داری برخیزد، به پاداش شب قدر می رسد. این سخن به گوش «عبد اللّه بن عمر» رسید و گفت: خدای او را بیامرزد که می دانست شب قدر در ماه رمضان است، امّا او خواست مردم به یک شب بسنده نکنند و شب های

بیشتری به عبادت و نیایش برخیزند. به همین دلیل هم دانشمندان بر آنند که شب قدر در ماه رمضان است.

کدامین شب است؟

در این مورد که شب قدر کدامین شب ماه رمضان است؟ دیدگاه ها متفاوت است:

از دیدگاه «ابن زید» شب قدر، شب اول ماه رمضان است.

امّا از دیدگاه «حسن» شب هفدهم ماه خداست.

در روایت آمده است که این شب، شب «فرقان» است و روز آن، روز برخورد دو گروه حق طلب و حق ستیز. دیدگاه درست این است که شب قدر در ده شب سوم ماه رمضان است. این دیدگاه را «شافعی» نیز برگزیده است.

در روایت از پیامبر آورده اند که: شب قدر را در شب های دهه سوم ماه رمضان بجویید. التمسوها فی العشر الاواخر.(۲۲۵)

از امیرمؤمنان آورده انـد که: پیامبر گرامی شب های دهه سوم ماه رمضان را به عبادت و نیایش به سحر می آورد، و خاندانش را نیز به این سبک شایسته راه نموده بود.

و از امام صادق آورده اند که پیامبر در دهه سوم رمضان کمر همت را سخت می بست و از همسران خود خداحافظی می کرد و شب ها را تا سپیده دم به عبادت می گذارند. کان رسول الله اذا دخل العشر الاواخر ... و احیا اللیل و تفرغ للعباده...(۲۲۶)

پس از روشن شدن این موضوع که شب قدر در میان شب های دهه سوم ماه خداست، اینک در این مورد، که این شب مبارک، کدام یک از این شب هاست؟ میان دانشمندان بحث و گفت گو است:

به باور گروهی از جمله «شافعی»، شب قدر، شب بیست و یکم ماه رمضان است.

«خدری» از پیامبر آورده است که: شب قدر را در دهه آخر ماه رمضان

و در شب های طاق بجویید...

از دیدگاه «عبداللّه عمر» شب قدر، شب بیست و سوم ماه خداست.

در روایت است که مردی به حضور پیامبر رسید و گفت: من در خواب دیدم که شب قدر در میان هفت شب آخر ماه رمضان است. آن حضرت فرمود: خواب شما با شب بیست و سوم هماهنگی دارد، از این رو هر کس از شما می خواهد شبی از شب های رمضان را شب زنده داری کند، شب بیست و سوم را برگزیند.

«معمر» آورده است که: «ایوب» شب بیست و سوم غسل می کرد و با پوشیدن لباس پاک و پاکیزه، و خوشبو ساختن خویش به عبادت و نیایش و نماز و سجده می پرداخت.

«عمر» از یاران پیامبر پرسید: شما می دانید که پیامبر فرمود: شب قدر رادر دهه سوم ماه رمضان بجویید، اینک شما آن را در کدامین شب طاق می بینید؟ آنان بیشتر از شب طاق سخن گفتند و بر این بودند که یکی از شب های طاقِ دهه آخر ماه خدا، شب قدر است.

«ابن عباس» می گوید: «عمر» به من گفت: تو چرا چیزی نمی گویی؟

من گفتم: در قرآن شریف شماره هفت بسیار به کار رفته است. برای نمونه: در قرآن از آسمان ها به صورت هفتگانه سخن رفته است. همین گونه از زمین، طواف برگرد خانه خدا، رمی جمرات، و نیز مراحل هفتگانه در آفرینش انسان، و بر شمردن رزق و روزی انسان در نعمت های هفتگانه و...

«عمر» گفت: آن چه در این مورد بیان شد شناختم، اینک بگو منظور از مراحل هفتگانه در آفرینش انسان و قرارداده شدن رزق انسان در نعمت های هفتگانه چیست؟

گفتم: خدا در قرآن در مورد

آفرینش انسان و مراحل هفتگانه آن می فرماید:

و لقد خلقنا الانسان من سلاله من طین ثم جعلناه نطفه فی قرار مکین...(۲۲۷) و به یقین انسان را از عصاره ای از گل آفریدیم، سپس او را به صورت نطفه ای در جایگاهی استوار قرار دادیم. آن گاه نطفه را به صورت علقه در آوردیم، پس آن علقه را به صورت مضغه گردانیدیم و آن گاه مضغه را استخوان هایی ساختیم، و بعد استخوان ها را با گوشتی پوشانیدیم. آن گاه جنین را در آفرینشی دیگر پدید آوردیم. آفرین بر خدا که بهترین آفرینندگان است.

و در مورد نعمت های هفتگانه در رزق و روزی انسان می فرماید:

انّا صببنا الماء صبّاً ثم شققنا الارض شقاً فانبتنا...(۲۲۸)

ما آب را به صورت بارشی فرو ریختیم؛ آن گاه زمین را آن گونه که باید شکافتیم؛ پس در آن، دانه رویانیدیم. و انگور و سبزی، و زیتون و درخت خرما و باغ های انبوه، و میوه و چراگاه پدیدآوردیم...

بنابر این به باور من شب قدر، شب بیست و سوم و یا بیست هفتم است.

«عمر» رو به حاضران کرد و گفت: چگونه شما در برابر پرسش من ناتوان ماندید و این جوان این گونه زیبا پاسخ داد.

آن گاه افزود من نیز با دیدگاه این جوان موافق هستم. سپس دست بر شانه من زد و گفت: تو از نظر سن و سال جوان هستی، امّا از نظر دانش و بینش، دانشمندی به نام می باشی.

امام باقر در پاسخ کسی که از شب قدر می پرسید، فرمود: یکی از دو شب بیست و یکم و بیست و سوم است.

راوی پرسید، نمی خواهید تعیین فرمایید؟

فرمود: نمی خواهید هر دو شب را عبادت

کنید؟ از امام صادق نیز همین گونه روایت شده است.

در روایت دیگری فرمود: شب قدر را میان شب نوزدهم، بیست و یکم و بیست و سوم ماه رمضان بجویید.

از «ابو بصیر» آورده اند که به امام صادق گفتم! فدایت گردم، آن شبی که امید می رود شب قدر باشد، کدام شب است؟

فرمود: یکی از دو شب بیست و یکم و بیست و سوّم.

گفتم: اگر نتوانستم هر دو شب را شب زنده داری کنم، چه کنم؟

فرمود: آنچه توانستی از این دو شب را به نیایش و عبادت بپرداز.

گفتم: گاه ما، هلال ماه را در منطقه ای می بینم، اما خبر می رسد که در شهر و منطقه دیگر این گونه نیست و گاه یک روز تفاوت می کند.

فرمود: تا آن جایی که ممکن است در همه چهار شب خدای را عبادت نما و خواسته هایت را از بارگاه او بخواه...

گفتم: فدایت گردم، شب بیست و سوم به وسیله «جهنی» از پیامبر نیز روایت شده است.

فرمود: آری، این گونه آمده است.

گفتم: «سلیمان بن خالد» آورده است که: در شب نوزدهم ماه رمضان کسانی که باید در سال آینده برای شرکت در مراسم حج در مکّه موفق شوند، مقدر می گردد.

فرمود: نه تنها آنان، که همه نیازها، خواسته ها، رزق ها، گرفتاری ها تا شب قدر آینده نوشته می شود. همه این ها را در شب بیست و یکم و بیست سوم طلب نما، و در هر یک از این شب ها صد رکعت نماز بخوان و اگر توانستی تا سپیده دم دوبار غسل نما.

گفتم اگر نتوانستم چه کنم؟

فرمود به هر صورتی که توانستی و هر عبادتی موفق شدی

انجام بده... چراکه در ماه رمضان درهای آسـمان گشوده می شود و شیطان ها به بند کشیده می شوند و عملکرد مردم با ایمان پذیرفته می شود و در زمان پیامبر ماه رمضان «روزی شده» خوانده می شد.(۲۲۹)

«زراره» آورده است که: از امـام بـاقر در مورد شب هـایی از رمضان که در آن ها غسل مسـتحب است جویا شـدم. فرمود شـب نوزدهم، بیست و یکم و بیست و سوم.

آن گاه فرمود: شب بیست و سوم به وسـیله «جهنی» از پیامبر روایت شده است، چراکه او به پیامبر گفت: خانه من از مدینه دور است، از این رو مرا به شبی که بایـد شب زنده داری نمایم، هدایت کن تا به مدینه بیایم. پیامبر شب بیست و سوم را به او نشان داد.

برخی از جمله «عایشه» آورده اند که شب قدر، شب بیست و هفتم ماه رمضان است.

و برخی از جمله «ابن عبـاس» در روایت آورده انـد که پیـامبر فرمود: شب بیست و هفتم را دریابیـد. و در برخی از روایـات نیز آورده اند که: فرمود: شب قدر را در شب های بیست و یکم، بیست و سوم، بیست هفتم و بیست نهم دریابید.

فلسفه نهان بودن شب قدر

به باور بسـیاری از مفسـران، بـدان دلیل شب قـدر در میان شب های سال، یا ماه و یا در شب های ماه رمضان نهان داشـته شـده اسـت که مردم کمـال طلب و خـداجو در تلاـش برای عبـادت و شب زنـده داری، و در پرتـو آن، تزکیه جـان و پاکسـازی دل اززنگارهای گناه، و کوشش برای آراستگی به ارزش ها و والایی ها به ره آورد ارزنده تر و موفقیت بیشتری برسند، و بکوشند تا به امید درک آن شب گرانقدر، شب های بسیاری

را با راز و نیاز سپری کنند.

این ظرافت در برنـامه هـای دیگر نیز هست، برای نمونه: خـدای فرزانه در میـان نمازهـا، «نمـاز میـانه» را نهـان داشت تـا از همه نمازهـا بیشتر مراقبت گردد. در میـان نام های خـدا، اسم اعظم او را نهان داشت، و ساعت اجابت دعا را در ساعت ها، و خشـم خود را در میـان همه گناهـان، و نیز هنگامه فرارسـیدن مرگ را از انسان ها، تا بنـدگانش به موفقیت بیشتری در تقرب به خـدا نایل آیند و از گناهان دوری جویند.

برتری «شب قدر» در روایت در مورد فضیلت شب قدر روایت بسیاری رسیده است که به پاره ای می نگریم:

۱ - از پیامبر گرامی آورده انـد که فرمود: هنگامی که شب قـدر فرامی رسـد فرشـتگان «سدره المنتهی» که جبرئیل هم از آنان است فرود می آینـد و فرشـته وحی در حـالی کـه پرچـم هـایی بـا اوسـت، یکی از آن هـا را بر تربـت مـن، دومی را بر «بیت المقـدس»، سومی را بر بام کعبه و دیگری را بر «طور سـینا» نصب می کند. آن گاه بر همه ایمان آوردگان درود می فرسـتد، و آمرزش می طلبد و از این مهر و رحمت عناصر شراب خور و بدمست و حرام خوران و آلودگان و ظالمان محروم خواهند بود. آن گاه افزود:

من قام لیله القدر ایماناً و احتساباً غفرله ما تقدم من ذینه(۲۳۰)

کسـی که در شب قـدر بـا ایمان و یقین به محاسـبه رسـتاخیز، برای عبادت و نیایش برخیزد، گناهان او مورد بخشایش قرار می گیرد.

و نیز آورده اند که فرمود:

انّ الشیطان لایخرج هذه اللیله حتی یضیئ فجرها و لا یستطیع فیها علی احد...(۲۳۱)

شیطان در شب قدر تا سپیده آن، از لانه

خود خارج نمی گردد، و نیز نمی تواند کسی را بیمار یا دیوانه کند، و یا به یکی از تباهی ها و پلیدی ها بکشد، و افسون هیچ افسونگری در شب قدر اثر نمی گذارد.

و نیز آورده اند که فرمود: شب قدر شبی است آرام و آرام بخش و معتدل، نه گرمایش آزار می رساند و نه سرمایش. خورشید در بامداد آن سر بر می آورد، در حالی که نور خیره کننده ای ندارد.

وصف و ویژگی شب قدر

در دومین آیه مورد بحث روی سخن را به پیامبر می کند و در بیان عظمت و وصف ناپذیری شب قدر می پرسد؟

وَ ما أَدْراكَ ما لَيْلَةُ الْقَدْرِ

و تو ای محمد(ص): چه می دانی که شب قدر چیست و از شب قدر و بزرگی و شکوه و حرمت آن، چه چیزی آگاهت نمود؟

و این بیان در جهت ترغیب و تشویق به شناخت آن شب پربرکت و عبادت و نیایش در آن است.

آن گاه در تفسیر و بیان حرمت و عظمت آن شب می فرماید:

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ

شب قدر از هزار ماه ارجمندتر است.

«قتاده» و مقاتل» می گویند: منظور آیه این است که: شب زنده داری و عبادت خالصانه و هدفدار شب قدر و انجام کارهای شایسته و عادلانه و بشردوستانه در آن، از قیام هزار شب دیگر بهتر و بالاتر است؛ چرا که پدید آورنده ماه و سال و شب و روز خواسته است که برخی از روزها و شب ها را برکت و معنویتی ویژه ارزانی دارد که از دیگر شب ها و روزهای ماه ها و سال ها برتر باشند و شب قدر به خاطر خیر و برکت بسیارش از همه شب ها

برتر است.

«ابن عباس» آورده است که: در حضور پیامبر گفته شد، مردی از بنی اسرائیل لباس رزم بر تن و سلاح خود را به دوش کشید و خدا به او عمری طولانی داد، و او هزار ماه در راه حق وعدالت و پیکار با ستم لباس رزم را از تن در نیاورد و جهاد کرد! پیامبر از این داستان، شگفت زده گردید و آروز کرد که کاش در امت من هم چنین انسان های پرتلاش و موفقی بودند! آن گاه رو به بارگاه خدا کرد که:

یا ربّ! جعلت امتی اقصر الناس اعماراً، و اقلها اعمالاً، فاعطاه الله لیله القدر و قال: لیله القدر خیر من الف شهر.(۲۳۲)

پروردگارا، عمر امّت مرا کوتاه تر و کارهای شایسته آنان را کمتر قرار دادی. آن گاه بود که خدای مهربان شب قدر را به آن حضرت بخشید و فرمود: شب قدر از هزار ماه جهاد آن مرد اسرائیلی بهتر است. و این شب گرامی را تا روز رستاخیز، در ماه رمضان هر سال، برای تو و امّت تو قرار دادم تا با همه وجود آن را دریابید و ارج گزارید.

آن گاه در اشاره به وصف بیشتری از آن شب بزرگ و رویدادهای آن می فرماید:

تَنَزَّلُ الْمَلائِکَهُ وَ الرُّوحُ فِیها بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ کُلِّ أَمْرٍ

در آن شب پرمعنویت فرشتگان با روح به فرمان پروردگارشان برای هر کاری که مقرر گردیده است فرود می آیند.

در تفسیر آیه دیدگاه ها متفاوت است:

۱ - از دیدگاه پاره ای منظور این است که: فرشتگان به همراه جبرئیل در شب قدر به زمین فرود می آیند تا زمزمه عبادت و نیایش و تلاوت قرآن و راز و

نیاز بندگان خالص و کمال طلب خدا را بشنوند و توبه و اصلاح پذیری و کارهای شایسته آنان را بنگرند.

۲ - امّا به باور پاره ای دیگر، تا بر بندگان با معنویت خدا به امر او سلام نثار کنند.

۳ - از دیدگاه برخی، فرشتگان به همراه جبرئیل هر آنچه را تدبیر و مقدّر و مقرر شده است به آسمان دنیا می آورند تا ساکنان آسمان دنیا بدانند و از رویدادهای سال آینده به لطف حق آگاهی یابند.

۴ - امّا از دیدگاه «کعب» و «مقاتل» منظور از «روح» گروهی از فرشتگان گرانقدرند که آنان را دیگر فرشتگان، جز شب قدر نمی بینند، و آنان در این شب مبارک از هنگامه غروب آفتاب تا طلوع سپیده فجر برای انجام فرمان خدا فرود می آیند.

۵ - و به باور پاره ای «روح» به معنی وحی می باشد و منظور این است که: در آن شب، فرشتگان با وحی خدا و پیام او که در بردارنده مقدّرات و سرنوشت ها و برکت هاست فرود می آیند.

گفتنی است که در آیه دیگری «روح» به معنی وحی به کار رفته است که:

و کذلک اوحینا الیک روحاً من امرنا(۲۳۳)

همان گونه که بر پیامبران پیشین وحی فرستادیم، برتو نیز ای محمّد(ص)! به فرمان خود وحی نمودیم.

و بدین سان آخرین دیدگاه در تفسیر آیه تأیید می گردد.

در مورد «من کل امر» در آیه مورد بحث، دو نظر است:

۱ - به باور پاره ای منظور هر خیر و برکت برای مردم و مقدّرات و سرنوشت هاست که فرشتگان و روح به همراه می آورند. با این بیان «من امر اللّه» در حقیقت «بامراللّه» است؛ نظیر این آیه که می فرماید: یحفظونه من

امراللّه که در حقیقت «بامراللّه» است.

۲ – اما به باور پاره ای دیگر منظور این است که: فرشتگان هر فرمان و سرنوشت و تقدیری، تا شب قدر آینده را با خود می آورند.

و در آخرین آیه مورد بحث که پایان بخش این سوره است می فرماید:

سَلامٌ هِیَ حَتَّی مَطْلَعِ الْفَجْرِ

آن شب، شبی است سرشار از سلامت و رحمت، و تا سپیده دم مژده رسان و ارزانی دارنده صلح و سلام و خیر و برکت برای خوبان و کمال جویان است.

به باور «قتاده» منظور این است که: آن شب تا پایانش از شرور و بلاها و وسوسه ها و آفت های شیطان به دور است.

امّا از دیدگاه «مجاهد» منظور این است که: در آن شب پربرکت، نه رویداد بدی خواهد بود، و نه از شیطان وسوسه و شرارتی ساخته است.

به باور «عطاء» منظور این است که: در آن شب پربرکت، سلام بر دوستان خدا و بندگان فرمانبردار حق، که فرشتگان هرگاه آنان را ببینند از سوی خدا به آنان سلام می کنند.

به باور پاره ای سخن در «باذن ربهم» تمام است و آیه بعد از «من کلّ امر» آغاز می گردد و منظور این است که: برای هر کاری در آن شب تا سپیده دم سلامتی و خیر و برکت است و تقدیرها و سرنوشت ها در آن فرود می آیند.

پرتوی از سوره مبارکه سه نکته در عظمت شب قدر

۱ – در آیات پنج گانه این سوره، فروفرستنده قرآن نخست به فرود این کتاب پرشکوه در شب ارجدار «قدر» توجّه می دهد؛ درست همان شبی که مقدّرات و سرنوشت ها نیز فرود می آیند. این فرودِ همزمان مقدّرات

و سرنوشت ها با قرآن و برنامه آسمان به زمین، نشانگر آن است که هر کس به قرآن و برنامه های قرآن و خدای قرآن به راستی ایمانی خالص آورد و خود را به ارزش های آن آراسته سازد و مقررات خدا و حقوق مردم را پاس دارد، سرنوشتی سرشار از نیک بختی خواهد داشت و کسانی که جز این کنند سرنوشتی تیره و تار.

۲ – آن گاه به وصف و ویژگی های شب قدر می پردازد و روشنگری می کند که شب قدر دارای این ویژگی هاست.

الف – عظمت و معنویت آن بسیار است.

ب – شبی است بهتر از هزار ماه.

ج – شب فرود قرآن است.

د – شب فرود مقدرات جهان و انسان است.

ه – شب فرود فرشتگان بر زمین است.

و – شب سرشار از سلامت و سعادت برای مردم کمال جو و شایسته کردار است.

ز – شب توبه و جبران و فرصت اصلاح برای همگان است.

۳ – و بدین سان به گرامی داشت شب قدر و بهره وری و عبادت آن شب و توبه و اصلاح خود و زدودن زنگارهای مستی و پلشتی توجه می دهد تا انسان بتواند برای همیشه خود را از اسارت نفس، اسارت ظالمان و اسارت شیطانها نجات بخشد و به بارگاه خدا بار یابد.

بار خدایا! به لطف خود ما را از توبه کاران و اصلاح پذیران شب قدر قرار ده، و ما را برای رسیدن به پاداش پر شکوه آن موفّق بدار.

تفسیر اطیب البیان

سوره قدر ، غرض سوره :تذکر دادن به این نکته که قرآن در شب قدر نازل شده و توصیف وبزرگداشت شب قدر و برتری آن نسبت به سایر

اوقات .

(۱) (انا انزلناه فی لیله القدر):(این قرآن عظیم الشأن را در شب قدر نازل کردیم)از آیات قرآن استفاده می شود که قرآن دو نحو نزول داشته ، یکی نزول دفعی ویکپارچه و در یک شب معین که همان شب قدر است و یکی هم نزول تدریجی که درطول بیست و سه سال نبوت رسولخدا ص صورت گرفته .و مراد از شب قدر، شبی است که تمام حوادث سال آینده تقدیر می شود، یعنی تمام حوادثی که از این شب قدر تا شب قدر سال دیگر باید واقع شود خدای تعالی آن حوادث را در شب قدر مقدر می کند مانند: زندگی ، مرگ ، رزق ، سعادت ، شقاوت و ... واز آیات دیگر قرآن استفاده می شود که شب قدر منحصر در شب نزول قرآن نیست ،بلکه با تکرار هر سال ، آن شب هم مکرر میشود.

(۲) (و ما ادریک ما لیله القدر):(و تو چه می دانی که شب قدر چیست ؟)این عبارت کنایه از جلیل القدر بودن و عظمت منزلت شب قدر است و به همین دلیل هم به جای استفاده از ضمیر، اسم ظاهر را بکار برده .

(۳) (لیله القدر خیر من الف شهر):(شب قدر از هزار ماه برتر است)

(۴) (تنزل الملئکه و الروح فیها باذن ربهم من کل امر):(در این شب فرشتگان وروح به اذن خدا از هر فرمان نازل می شوند)

(۵) (سلام هی حتی مطلع الفجر):(این شب تاصبحدم رحمت وسلامت وتهنیت است)در تعلیل عظمت و ارجمندی شب قدر می فرماید: آن شب در مقام و ارج از هزار ماه برتر است ، یعنی از جهت فضیلت

عبادت و برکت ، شب قدر، بهتر از هزار ماه است وملائکه و روحی که از عالم امر است به اذن پروردگارشان در آن شب نازل می شوند تاهر امری را تدبیر کنند و اذن خداوند به معنای رخصت دادن و رفع مانع است ، البته این معنا در صورتی است که مراد از امر، امر وجودی و کلمه (کن) باشد و (من) ابتدائیه باشد، اما اگر منظور از امر، هر امر کونی و حادثه ای باشد که باید واقع گردد، در این صورت (من)در معنای تعلیلی خواهد بود، و آیه چنین معنا می دهد که ملائکه و روح در آن شب به اذن پروردگارشان نازل می شوند، بخاطر تدبیر، امری از امور عالم ، درادامه می فرمایند: شب قدر تا هنگام صبح ، سلام و سلامت و عاری از آفات ظاهری وباطنی است ، بنابراین در آن شب رحمت الهی شامل همه بندگانی که به سوی او متوجه شده و روی آورند، می گردد و در آن شب باب نقمت و عذاب بسته است و خدا عذاب جدیدی نمی فرستد و کید شیطانها در آن شب مؤثر واقع نمی شود و روایاتی نیز در تأییداین معناوجود دارد(۴۴).

تفسیر نور

خداوند، امور عالم را از طریق فرشتگان و با واسطه آنان به انجام می رساند. لذا در بسیاری از آیات قرآن، فعل ها و ضمیرهای مربوط به خداوند به صورت جمع آمده است. چنانکه در آغاز این سوره می فرماید: <<انّا انزلناه>> ما قرآن را نازل کردیم.

بر اساس نظر مفسّران،<۹۱۲> قرآن دو بار نازل شده است. یکبار به صورت یکپارچه در شب قدر که این سوره به

آن اشاره دارد و بار دیگر به صورت تدریجی در مدت بیست و سه سال دوره رسالت پیامبر. تعبیرات قرآن نیز درباره نزول این کتاب آسمانی دو گونه است. برخی با واژ

<<انزلنا>> از ریشه انزال به معنای نزول دفعی آمده و برخی دیگر با واژه <<نزّلنا>> از ریشه تنزیل به معنای نزول تدریجی آمده است.

از انضمام آیه <<انّا انزلناه فی لیله القدر>> با آیه <<شهر رمضان الّذی انزل فیه القرآن>><۹۱۳> معلوم می شود که شب قدر در ماه رمضان است، امّا اینکه کدام یک از شب های ماه رمضان است، در قرآن چیزی بر آن دلالت ندارد و در روایات نیز به صورت مردّد میان یکی

سه شب آمده است. چنانکه از امام صادق علیه السلام در مورد شب قدر پرسیدند: آن حضرت فرمود: در شب نوزدهم، بیست و یکم و بیست و سوم رمضان جستجویش کن.<۹۱۴> البته معروف میان اهل سنّت آن است که شب بیست و هفتم رمضان، شب قدر است.

۱- شب قدر، شب شکرگزاری و تشکر از خداوند است. زیرا مهم ترین نعمت خداوند بر بشر، یعنی قرآن نازل شده است. <<انّا انزلناه فی لیله القدر>>

۲- ظرف و مظروف باید متناسب باشند. بهترین کتاب در بهترین شب بر بهترین انسان ها نازل می شود. <<انّا انزلناه فی لیله القدر>>

کلمه «قدر» در قرآن، در چند معنا به کار رفته است:

الف) مقام و منزلت. چنانکه می فرماید: <<و ما قدروا اللّه حقّ قدره>><۹۱۵> آن گونه که باید، مقام و منزلت الهی را نشناختند.

ب) تقدیر و سرنوشت. چنانکه می فرماید: <<جئت علی قدر یا موسی>><۹۱۶> ای موسی تو بنا بر تقدیر (الهی به این مکان مقدّس) آمده ای.

ج) تنگی و سختی. چنانکه می فرماید: <<و من

قدر علیه رزقه...>><۹۱۷> کسی که رزق و روزی بر او تنگ و سخت شود...

دو معنای اول در مورد <<لیله القـدر>> مناسب است، زیرا شب قـدر، هم شب با منزلتی است و هم شب تقدیر و سرنوشـت است.

هستی، حساب و کتاب و قـدر و انـدازه دارد. <<و اِن مِن شـی ء الاّ عنـدنا خزائنه و ما ننزّله الاّ بقدر معلوم>><۹۱۸> هیچ چیز نیست مگر آنکه خزانه آن نزد ماست و جز به مقـدار تعیین شده فرونمی فرستیم. حتّی مقدار نزول باران از آسـمان حساب شده است. <<و انزلنا من ا

ماء ماء بقدر>><۹۱۹> نه تنها باران، بلکه هر چیز نزد او انـدازه دارد. <<و کلّ شـی ء عنـده بمقدار>><۹۲۰> چنانکه خورشـید و مـاه، از نظر حجـم و وزن و حرکـت و مـدار آن حسـاب و کتـاب دقیـق دارد. <<و الشـمس و القمر بحسـبان>> <۹۲۱>

خداونـد در شب قـدر، امور یـک سـال را تقـدیر می کنـد، چنـانکه قرآن در جـایی دیگر می فرمایـد: <<فیهـا یفرق کـلّ امر حکیم>><۹۲۲> در آن شب، هر امر مهمّی، تعیین و تقـدیر می شود. بنابراین، شب قدر منحصـر به شب نزول قرآن و عصـر پیامبر نیست، بلکه در هر رمضان، شب قدری هست

ه امور سال آینده تا شب قدر بعدی، اندازه گیری و مقدّر می شود.

بیـدار بودن شب قدر و احیای آن با دعا و نماز و قرآن، مورد سـفارش پیامبر و اهل بیت آن حضـرت بوده است و در میان سـه شب، بر شب بیست و سوم تأکید بیشتری داشـته اند. چنانکه شخصـی از پیامبر پرسـید: منزل ما از مدینه دور است، یک شب را معیّن کن تا به شهر بیایم. حضرت ف

ود: شب بیست و سوم به مدینه داخل شو.<۹۲۳>

امام صادق علیه السلام

در حالی که بیمار بودند، خواستند که شب بیست و سوم ایشان را به مسجد ببرند<۹۲۴> و حضرت زهراعلیها السلام در این شب، با پاشیدن آب به صورت بچه ها، مانع خواب آنها می شدند.<۹۲۵>

در روایات آمده است که دهه آخر ماه رمضان، پیامبر بستر خواب خود را جمع نموده و ده شب را احیا می داشت.<۹۲۶>

در حدیثی طولانی از پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله می خوانیم که حضرت موسی علیه السلام به خدا عرض کرد: خدایا مقام قربت را خواهانم. پاسخ آمد: «قُرْبی لِمَن اسْتَيْقَظَ لَيْلَهَ الْقَدْر»، قرب من، در بیداری شب قدر است.

عرضه داشت: پروردگارا، رحمتت را خواستارم. پاسخ آمد: «رَحْمَتی لِمَنْ رَحمَ الْمَساكِينَ لَيلهَ الْقَدر»، رحمت من در ترحّم بر مساکین در شب قدر است.

گفت: خدایا، جواز عبور از صراط می خواهم. پاسخ آمد: «ذلِكَ لِمَنْ تَصَدَّقَ بِصَدَقَهٍ لَيْلَهَ الْقَدْر»، رمز عبور از صراط، صدقه در شب قدر است.

عرض کرد: خدایا بهشت و نعمت های آن را می طلبم. پاسخ آمد: «ذلك لِمَنْ سَبَّحَ تَسْبيحَه فی ليلهِ القدر»، دستیابی به آن، در گرو تسبیح گفتن در شب قدر است.

عرضه داشت: پروردگارا، خواهان نجات از آتش دوزخم. پاسخ آمد: «ذلك لِمَنْ اسْتَغْفَرَ فِی لَيلهِ الْقَدْر»، رمز نجات از دوزخ، استغفار در شب قدر است.

در پایان گفت: خدایا رضای تو را می طلبم. پاسخ آمد: «رِضایَ لِمَنْ صَلّی رَكْعَتَينِ فِی لَيلهِ الْقَدْر»، کسی مشمول رضای من است که در شب قدر، نماز بگذارد.<۹۲۷>

از وقایع عجیب تاریخی، ضربت خوردن حضرت علی علیه السلام در شب قدر، در محراب عبادت و به هنگام نماز است. آری، اشرف خلق خدا، در اشرف مکان ها و اشرف زمان ها، در اشرف حالات، شهید شد.

شب جایگاه ویژه ای در مسائل معنوی دارد

که به چند مورد اشاره می کنیم:

خداوند برای اهدای تورات، حضرت موسی را به مناجات شبانه فراخواند: <<اربعین لیله>><۹۲۸>

قرآن، زمان مناسب برای استغفار را، هنگام سحر می داند: <<و بالاسحار هم یستغفرون>><۹۲۹>

عروج پیامبر به آسمان، به هنگام شب بود. <<اسری بعبده لیلاً من المسجد الحرام>><۹۳۰>

پیامبر مأمور بود که مناجات و عبادات شبانه داشته باشد. <<و من الّیل فتهجّد به نافله لک>><۹۳۱>، <<قم الّیل الاّ قلیلا>><۹۳۲>

خداوند از عابدان در شب ستایش می کند. <<یتلون ایات اللّه اناء الّیل>><۹۳۳> و به تسبیح در شب سفارش می کند. <<فسبّحه لیلا طویلا>><۹۳۴>

خداوند در قرآن، به زمان طلوع فجر و هنگام عصر یک بار سوگند یاد کرده است ولی به هنگام سحر سه بار. <<و الّیل اذا عسعس>><۹۳۵>، <<و الّیل اذ ادبر>><۹۳۶>، <<و الّیل اذا یسر>><۹۳۷>

طول شب قدر، یک شب کامل کره زمین است که ۲۴ ساعت می شود، نه آنکه مخصوصِ مکان خاصّی همچون مکّه و آن هم به میزان ۸ ساعت شب آن منطقه باشد. چنانکه مراد از روز عید فطر، یک روز کامل کره زمین است که شامل همه نقاط و مناطق می شود.

تقارن شب تقدیر بشر با شب نزول قرآن، شاید رمز آن باشد که سرنوشت بشر، وابسته به قرآن است. اگر پیرو قرآن باشد، سعادت و رستگاری و اگر دور از قرآن باشد، شقاوت و بدبختی برای او رقم می خورد.

ابوذر می گوید: به رسول خدا عرضه داشتم آیا شب قدر در عهد انبیا بوده و امر بر آنان نازل می شده و پس از آنکه از دنیا می رفتند، نزول امر در آن شب تعطیل می شده است؟ حضرت فرمودند: شب قدر تا قیامت هست.<۹۳۸>

شاید رمز اینکه شب قدر مخفی است، آن باشد که مردم

شب های متعـدّد را به عبادت بپردازنـد، کسانی که یک شبِ آنرا درک کردند مغرور نشوند و کسانی که آنرا درک نکردند، از باقی شب ها مأیوس نشوند.

در روایات آمـده است: «العمل الصالـح فیها خیر من العمل فی الف شـهر لیس فیها لیله القدر»<۹۳۹> کار نیک در شب قدر، بهتر از کار نیک در هزار ماه بدون شب قدر است.

۱- برای امور مقدّس، زمان مقدّس انتخاب کنید. <<لیله القدر خیر من الف شهر>>

۲- زمان ها یکسان نیست، بعضی زمان ها بر بعضی دیگر برتری دارد. <<لیله القدر خیر من الف شهر>>

از امـام صادق علیه السـلام پرسـیدند: آیا روح همان جبرئیل است؟ فرمود: جبرئیل از ملائکه است و روح برتر از ملائکه است. سپس این آیه را تلاوت فرمودند: <<تنزل الملائکه والروح...>><۹۴۰>

با نزول فرشـتگان بر قلب پیامبر و امام معصوم در شب قـدر، ارتباط زمین با آسـمان، مُلک با ملکوت و طبیعت با ماوراء طبیعت برقرار می شود.

روح انواعی دارد:

- روحی که منشأ تمایلات و شهوات است.

- روحی که منشأ قدرت و حرکات است. این دو روح، مشترک میان انسان و حیوان است.

- روحی که منشأ اختیار و اندیشه است، که این روح مختص انسان است.

- روحی که عقل محض است و جوهر وجودی فرشتگان را تشکیل می دهد.

- روحی که برتر از فرشتگان است و شب قدر همراه آنان به زمین نازل می شود.

در روایات آمده است که با منکران امامت، با سوره قدر احتجاج کنید.<۹۴۱> زیرا بر اساس این سوره، فرشتگان هر سال در شب قـدر نازل می شونـد. در زمان حیات پیامبر بر وجود شـریف حضـرتش وارد می شدند. پس از آن حضـرت بر چه کسانی نازل می شوند؟

روشن است که هر کسی نمی تواند

میزبان فرشتگان الهی باشد و باید او همچون پیامبر، معصوم بوده و ولایت امور بشر به عهده او باشد و او کسی جز امام معصوم نیست که در زمان ما، حضرت مهدی علیه السلام می باشد و فرشتگان در شب قدر شرفیاب محضرش می شوند.

نگاهی به فرشتگان در قرآن ۹۴۲>

فرشتگان، کارگزاران نظام هستی و مأمور انجام فرامین خداوند در اداره امور هستند. در قرآن برای هر دسته از فرشتگان مأموریّت و نقش خاصّی تعیین شده است و با همان مأموریّت نام گزاری شده اند: <<النّازعات>><۹۴۳>، <<الصّافات>><۹۴۴>، <<الزّاجرات>><۹۴۵>، <<

نّاشرات>><۹۴۶>، <<الفارقات>><۹۴۷>، <<المدبّرات>><۹۴۸>

برخی فرشتگان برای حفاظت گماشته شده اند. <<انّ علیکم لحافظین>><۹۴۹>

بعضی فرشتگان با اولیاء الهی گفتگو دارند. با زکریا سخن گفتند و او را به فرزندی به نام یحیی بشارت دادند <<نادته الملائکه>><۹۵۰> و همین فرشتگان با حضرت مریم گفتگو کردند. <<اذ قالت الملائکه یا مریم>><۹۵۱>

در مواردی، سخن از امداد فرشتگان به رزمندگان در جبهه های جنگ به میان آمده است. چنانکه در جنگ بدر، خداوند سه هزار فرشته را به یاری مسلمانان فرستاد. <<یمدّکم ربّکم بثلاثه ءالاف من الملائکه>><۹۵۲>

برخی فرشتگان مسئول گرفتن جان مردم هستند. <<یتوفّیکم ملک الموت>><۹۵۳> و دسته ای دیگر، مسئول امور عرش. <<یحمل عرش ربّک>><۹۵۴>

از امتیازات فرشتگان، عبادت دائمی و خستگی ناپذیر آنهاست که قرآن می فرماید: <<و من عنده لایستکبرون عن عبادته و لا یستحسرون>><۹۵۵>، <<یسبحون الیل و النهار لایفترون>><۹۵۶>

از وظایف دیگر فرشتگان، دعا و استغفار برای مؤمنین <<یستغفرون لمن فی الارض>><۹۵۷> و صلوات بر پیامبر اسلام است. <<انّ اللّه و ملائکته یصلّون علی النّبی>><۹۵۸>

فرشتگان درجاتی دارند و همه در یک سطح و مقام نیستند. <<ما منّا الا له مقام معلوم>><۹۵۹> خداوند، همان گونه که بعضی از انبیا را بر برخی دیگر

برتری داده، از میان فرشتگان نیز بعضی را برگزیده است. <<اللّه یصطفی من الملائکه>><۹۶۰>

قدرت تمام فرشتگان یکسان نیست و ظرفیّت های متفاوتی دارند. <<اولی اجنحه مثنی و ثلث و رباع>><۹۶۱> بعضی فرمانبرند و بعضی فرمانده، ولی همه معصوم و امین. <<مطاع ثَمَّ امین>><۹۶۲>

ایمان به همه فرشتگان لازم است، <<کلّ آمن باللّه و ملائکته>><۹۶۳> و انکار آنان در کنار انکار خداوند آمده است. <<و من یکفر باللّه و ملائکته>><۹۶۴>

فرشتگان، لشگر الهی هستند و تعدادشان را جز خداوند هیچ کس نمی داند. <<و ما یعلم جنود ربّك الاّ هو>><۹۶۵> و اگر گاهی سخن از تعداد به ظاهر اندک آنان است، نظیر آیه <<علیها تسعه عشر>><۹۶۶> که می فرماید: مأموران دوزخ نوزده نفرند، دلایل دیگری دارد، نه آن

به خاطر نداشتن نیرو باشد.

فرشتگان، اطاعت مطلق از خداوند دارند و هر چه را مأمور شوند انجام می دهند و هرگز نافرمانی ندارند. <<لایعصون اللّه ما امرهم و یفعلون ما یؤمرون>><۹۶۷>

آنان بر فرمان خداوند پیشی نمی گیرند و فقط فرمان او را عمل می کنند. <<لایسبقونه بالقول و هم بامره یعملون>><۹۶۸>

اطاعت آنان آگاهانه و بر اساس تقوای الهی است و در اطاعت، کار خاصّی را گزینش نمی کنند، بلکه هر کاری که به آنان محوّل شود انجام می دهند. <<یخافون ربهم من فوقهم و یفعلون ما یؤمرون>><۹۶۹>

پیامبر اسلام فرمود: آفرینش فرشتگان، همه از نور است. «انّ اللّه عزّ و جلّ خلق الملائکه من النور»<۹۷۰> و خداوند هیچ موجودی را به اندازه فرشتگان نیافریده است. «ما من شی ء مما خلق اللّه اکثر من الملائکه»<۹۷۱>

امام صادق علیه السلام فرمود: فرشتگان، اهل خوردن و آشامیدن و آمیزش جنسی نیستند. «انّ الملائکه لا یأکلون و لا یشربون و لاینکحون»<۹۷۲>

۱- فرشتگان بدون اذن خداوند کاری

انجام نمی دهند. <<تنزّل الملائکه... باذن ربّهم>>

۲- تقدیر امور در شب قدر، با نزول و حضور فرشتگان صورت می گیرد. <<تنزّل الملائکه... من کل امر>>

۳- تقدیر امور در شب قدر، گوشه ای از ربوبیّت الهی است.<<باذن ربّهم من کل امر>>

«سلام»، یکی از نام های خداوند در قرآن است. <<هو اللّه الّذی لا اله الا هو الملک القدوس السلام...>><۹۷۳>

مراد از «سلام» در این آیه، لطف و عنایت ویژه الهی نسبت به بندگان در شب قدر است که سلامت و رحمت و برکت را به دنبال دارد و باب نقمت و عذاب را می بندد، زیرا کید و وسوسه شیطان در آن شب مؤثر واقع نشود.<۹۷۴>

در شب قدر، فرشتگان به زمین نازل می شوند و بر هر مرد و زنی که در حال عبادت باشند، سلام می کنند.<۹۷۵> چنانکه در قیامت نیز با گفتن سلام به استقبال بهشتیان می روند: <<سلام علیکم طبتم فادخلوها خالدین>><۹۷۶>

۱- شب قدر، شب سلامت فکر و روح آدمی و تعالی به سوی خداوندِ سلام است. <<سلام هی حتّی مطلع الفجر>>

۲- شب قدر، شب رحمت است و می توان با توبه، الطاف خداوند را به خود جلب کرد. <<سلام هی حتّی مطلع الفجر>>

۳- تقدیر امور از سوی خداوند، بر اساس سعادت بشر است، مگر آنکه او خود جز این بخواهد. <<سلام هی حتّی مطلع الفجر>>

«والحمدللّه ربّ العالمین»

تفسیر انگلیسی

Qadr is power, honour, glory, grandeur.

Refer to the commentary of Dukhan: ۳ to ۶ and references mentioned therein to have a clear understanding about the doctrine of determinism propagated by a large number of Muslim schools of thought; and also the true, rational and Islamic article of faith based on divine adl (justice) presented by

the Ahl ul Bayt that man has been given a free will to do good or do evil on the basis of which or as a consequence of which he will be examined on the day of judgement. Refer to the commentary of Baqarah: ٢ on page ٢٠; and ٥ on page ٢۴; and ٢١ on page .۵۵

Laylatil Qadr means the night of power or grandeur. As verses ٢ and ٣ suggest it is, in the spiritual sense, a secret kept hidden, and it transcends time because in it Allahs .power dispels the darkness of ignorance through His revelation

Jalal al Din al Suyuti, in Durr al Manthur, says that laylatil qadr stands for the Holy .Prophet and his Ahl ul Bayt

Aqa Mahdi Puya says: The night of qadr is in the month of Ramadan. See Baqarah: ١٨۵ and Dukhan: ١ to ٣ wherein it is stated that the whole Quran was revealed in this night. The descension of the angels and the spirit is a regular occurrence since the creation of Allah till the day of resurrection, and the place of descent is a thoroughly purified heart (Ahzab: ٣٣). Therefore there should be such a purified heart in existence at all .times

Imam Muhammad bin Ali al Baqir said:"Present this surah as a decisive argument for ".the continuity of the divine vicegerency on the earth

.The ١٩th, ٢١st, ٢٣rd, ٢۵th, ٢٧th or ٢٩th night of Ramadan is the night of qadr

The whole Quran was revealed to the Holy Prophet in this night but he used to recite

or convey to the people only such passages or verses as he was commanded by Allah through Jibrail. It is known as gradual revelation. Refer to the commentary of ."Baqarah: ٢ and Aqa Puyas essay "The Genuineness of the Holy Quran

Verse ٢ suggests that the spiritual nature of this night and its value is known to Allah .only

Quoting Sajdah: ۴, ۵ and Ma-arij: ۴, Abdullah Yusuf Ali says that "a thousand months" refers to "timeless time". One moment of enlightenment under Allahs light is better than thousands of months or years of animal life, and such a moment converts the .night of darkness into a period of spiritual glory

The Imams of Ahl ul Bayt have asked their followers to pray to Allah and invoke His .forgiveness and blessings during the night of Qadr

It is said that angels and holy spirits descend on the earth with peace and special blessings from Allah for those who seek Allahs mercy and bounties through prayers and supplications during this night. In the month of Ramadan the believers fast, pray and do good, therefore Allah sends down His forgiveness, mercy and blessings on those believers who obey His commands, and the boon of blessings and bounties .promised to the sincere devotees of Allah continues until the rising of the dawn

When the spiritual darkness is dispelled by the light from Allah, a sense of security and .peace dawns on the soul

(see commentary for verse ١)

(see commentary for verse ١)

(see commentary for verse ١)

(see commentary for verse ١)

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹